ΗΛΙΑΣ Λ. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

Τὸ φάσμα τῶν σημασιῶν τοῦ «Σ»

Ἀναλύσεις λέξεων μὲ ἀρκτικὸ γράμμα τὸ «Σ»

[Τέταρτη συνέχεια]

Καὶ ἡ ἀρχὴ πάλι ἐκ τοῦ Πλάτωνος *(Κρατύλος* 427α): *«ὥσπερ γε διὰ τοῦ "φεῖ" καὶ τοῦ "ψεῖ" καὶ τοῦ "σῖγμα" καὶ τοῦ "ζῆτα" ὅτι πνευματώδη τὰ γράμματα, πάντα τὰ τοιαῦτα μεμίμηται αὐτοῖς ὀνομάζων, οἷον τὸ "ψυχρὸν" καὶ τὸ "ζέον" καὶ τὸ "σείεσθαι" καὶ ὅλως σεισμόν. Καὶ ὅταν που τὸ φυσῶδες μιμῆται, πανταχοῦ ἐνταῦθα ὡς τὸ πολὺ τὰ τοιαῦτα γράμματα ἐπιφέρειν φαίνεται ὁ τὰ ὀνόματα τιθέμενος»* [Ὅπως ἀκριβῶς βέβαια μὲ τὸ «Φ» καὶ μὲ τὸ «Ψ» καὶ μὲ τὸ «Σ» καὶ μὲ τὸ «Ζ», ἐπειδὴ τὰ γράμματα αὐτὰ εἶναι ἀνεμώδη (προέρχονται δηλαδὴ ἐκ μιμήσεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀνέμου), ἔχει μιμηθεῖ καὶ ὀνομάζει μ᾽ αὐτὰ ὅλα τὰ πράγματα ποὺ ἔχουν σχετικὲς ἰδιότητες, ὅπως τὸ «ψυχρὸν» διὰ τοῦ «Ψ», τὸ «ζέον» διὰ τοῦ «Ζ», τὸ «σείεσθαι» διὰ τοῦ «Σ» καὶ γενικὰ τὸν σεισμό. Καὶ ὅταν πάλι τὸ φύσημα μιμεῖται, παντοῦ ἐδῶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ γράμματα αὐτῆς τῆς μορφῆς ἐπιθέτει (γιὰ νὰ σχηματίσει τὴ λέξη) αὐτὸς ποὺ καθορίζει τὰ ὀνόματα].

Στὴν εἰσαγωγὴ τῆς ἔρευνάς μου («Δαυλός», τεῦχος 72) ἔλεγα ὅτι πηγὲς (πομποὶ) τῶν ἠχητικῶν καὶ ὀπτικῶν ἐρεθισμάτων εἶναι ἡ φύση καὶ ὁ ἄνθρωπος (βεβαίως καὶ αὐτὸς ὡς ὄν φυσικό). Ὁ ἄνθρωπος, ἐν συνεχείᾳ, τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου καὶ ὁ Ἑλληνικὸς χῶρος συγκροτοῦν τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ *ἕλλοπος*, δηλ. ὡς δέκτου, καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ὡς πομποῦ. Ἔτσι — συνέχιζα — ἔχουμε ἤχους, οἱ ὁποῖοι, ἕνας ἕκαστος, ἐκφράζουν τὴν «κοινὴ ἀκουστικὴ ἀντίληψη» ἀντίστοιχων φαινομένων ἢ καταστάσεων μὲ τὴ δυνατότητα ἐκ τῆς συνθέσεως αὐτῶν νὰ παράγουμε ὀνόματα-λέξεις, οἱ ὁποῖες θὰ δύνανται νὰ περικλείουν μέσα τους τὸ συγχωνευμένο νόημα τῶν ἀλληλοεξαρτημένων σημασιῶν, τὶς ὁποῖες συμβολίζουν τὰ γράμματα.

Τὸ ἠχητικὸ ἐρέθισμα ποὺ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου μιμήθηκε μὲ τὸ φθόγγο «Σ» ἀνήκει, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε, καὶ στὶς δύο ὁμάδες ἤχων (φύση καὶ ἄνθρωπος). Θὰ ξεκινήσω ἀπὸ τὸ μεγάλο «πομπὸ» ἤχων, τὴν ἑλληνικὴ φύση. Ὁ ἄνθρωπος (*ἕλλοψ*) δέχθηκε τὸ ἠχητικὸ ἐρέθισμα, ταυτοχρόνως δὲ καὶ ὀπτικό, ἐκ τῆς πνοῆς τοῦ ἀνέμου. Ὁ Ἑλληνικὸς χῶρος ἦταν ἡ κατ᾽ ἐξοχὴν γῆ τῶν κωνοφόρων δένδρων (ἴδε εἰσαγωγή, τεῦχος 72). Ὁ ἄνεμος *«σείει»*, ὡς γνωστόν, τὰ δένδρα καὶ βεβαίως καὶ ὅλες τὶς πόες, τὰ ὁποῖα ἀνθιστάμενα «προκαλοῦν» καὶ τὸ φθόγγο μὲ σημασία «ΣΙ» καὶ τὸ ὀπτικὸ φαινόμενο τῆς παλινδρόμου κινήσεως, λόγῳ τῆς ἐλαστικότητάς της, τὸ ὁποῖο καὶ ὀνομάσαμε *«σεῖσιν»*.

Ὁ ἄνεμος ὅμως διεγείρει καὶ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο καὶ ἰδιαιτέρως τὶς ἐκτεταμένες ἐπιφάνειες ὅπως τῆς θάλασσας (*ἅλς*). Ἂς δοῦμε καὶ ἐδῶ τὸ φαινόμενο. Ὁ ἕλλοψ ἀσφαλῶς παρετήρησε τὴ θάλασσα, ἀρχικῶς, ἐκ τῆς ἀκτῆς. Στὴν ἀκτὴ εὑρισκόμενος ἄκουσε καὶ παρετήρησε τὰ συμβαίνοντα, ὅταν ὁ ἄνεμος ἄρχιζε ν᾽ ἀνυψώνει τὰ κύματα, νὰ τὰ ὁδηγεῖ στὴν ἀκτή, νὰ τὰ ἀναγκάζει ν᾽ ἀναπηδοῦν ὡς αἶγες

ἐπάνω της (*αἴγας* ὀνόμασαν οἱ κτηνοτρόφοι κύκλωπες τὰ κύματα καὶ *αἰγιαλὸν* τὴν ἀκτή), νὰ ξαπλώνουν στὴν ἀκτὴ καὶ μετὰ νὰ ἐπιστρέφουν («ἀντιμάμαλο») παρασύροντας ἄμμο καὶ βότσαλα μὲ κάποιον ἦχο ὅμοιο πρὸς τὸν φθόγγο «ΣΙ». Αὐτὸ τὸ τελικὸ «Σ» καὶ ἡ κίνηση ἀπὸ τὴ θάλασσα πρὸς τὴν ἀκτὴ καὶ ἐκ τῆς ἀκτῆς πρὸς τὴ θάλασσα συνέδεσαν καὶ αὐτὸ τὸ φυσικὸ φαινόμενο μὲ τὸ φθόγγο «Σ».

Ὁ Ἑλληνικὸς ὅμως χῶρος ὑπέφερε ἀνέκαθεν ἐκ σεισμῶν. Στὰ ἔγκατα (τάρταρα) τῆς ἑλληνικῆς γῆς συσσωρεύοντο οἱ θυμοὶ τοῦ Ἐγκέλαδου, οἱ ὁποῖοι ὀφείλοντο στὰ ἐν δράσει τότε ἡφαίστεια, κατὰ τὴν *πολιὰν* ἀρχαιότητα. Ἕνεκα αὐτῆς τῆς αἰτίας ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου ἀντελήφθη πολὺ ἐνωρίτερα ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους λαοὺς τὴ μορφὴ τῆς παλινδρομούσης κινήσεως, τὴν ὁποία ὀνόμασε καὶ *«σεισμόν»*.

Ἂς περάσουμε τώρα στοὺς ἤχους καὶ κινήσεις ποὺ ὁ ἴδιος προκάλεσε. Ὁ ἔλλοψ θηρευτὴς καὶ μετὰ κύκλωψ κτηνοτρόφος ἔγινε κάποτε καὶ συλλέκτης τῶν αὐτοφυῶν δημητριακῶν τῆς ἑλληνικῆς γῆς πρὸ τῆς ἐπινοήσεως τοῦ ἀρότρου καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς δυνάμεως τῶν βοῶν στὴν *«ἀροτικήν»*, δηλαδὴ στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. Τοὺς σκληροὺς καρποὺς τῶν δημητριακῶν τοὺς συνέθλιψε μεταξὺ δύο λίθων, καὶ ἀσφαλῶς μὲ τὴν ἐπινόηση τοῦ *σήστρου* (κάποιας μορφῆς κόσκινου) πραγματοποίησε τὸ διαχωρισμὸ τοῦ ἀλεύρου ἐκ τοῦ φλοιοῦ τῶν καρπῶν. *«Σῆσιν»* ὀνόμασε τὴν πράξη αὐτὴ τοῦ κοσκινίσματος. Καὶ θεωρῶ ὅτι «κοινὴ ἀντίληψη» ὅλων μας εἶναι ὁ ἦχος τοῦ κοσκινίσματος (τὸν ὁποῖο καὶ μιμούμεθα μὲ τὸν ἦχο Σι...Σι...). Μὲ αὐτὴ τὴν ἀρχικὴ παρατήρηση ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ μεταφορικῶς νέες λέξεις ποὺ περιέκλειαν ἔννοιες, ὅπως π.χ. τοῦ ἀσταθοῦς, τοῦ ἄστατου, τοῦ διστακτικοῦ, τοῦ ἀναποφάσιστου, τοῦ βασανιζόμενου καὶ πολλὲς ἄλλες λέξεις, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ διαπιστώσουμε τὸν ἀκριβέστερο ρόλο τῆς συμμετοχῆς τοῦ συμφώνου «Σ» στὴν «ὀργάνωσή» τους.

Ἡ ἀνάπτυξη καὶ ἑρμηνεία τῶν λέξεων ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι κατὰ τὴν ἀλφαβητική τους σειρά. Καὶ βεβαίως ἐξετάζονται μόνο ἐκεῖνες ποὺ ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο.

Σαίνω: κυρίως ἐπὶ κυνῶν= σείω τὴν οὐρά, κολακεύω, θωπεύω. Τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε στὸν Ὅμηρο: *«Ὡς δ' ὅτ' ἂν ἀμφὶ ἄνακτα κύνες δαίτηθεν ἰόντα σαίνωσ',...» [Ὀδύσ.* Κ 217: Καθ' ὅμοιο τρόπο ποὺ τὰ σκυλλιὰ κουνοῦν τὶς οὐρές τους γύρω ἀπὸ τὸν ἀφέντη τους, ὅταν γυρίζει ἀπὸ γεῦμα]. Ἐπίσης στὴν *Ὀδύσ.* Π 6 ὁ Ὅμηρος μᾶς λέγει: *«Νόησε δὲ δῖος Ὀδυσσεὺς σαίνοντάς τε κύνας, περί τε κτύπος ἦλθε ποδοῖιν»* [Πῆρε εἴδηση ὁ ἀπὸ γενιὰ εὐγενικὴ Ὀδυσσέας, ἀπ' τὸ κούνημα τῆς οὐρᾶς τῶν σκυλλιῶν, ὅτι κάποιος κτύπος βημάτων ἔφθασε στ' αὐτιά τους]. Στὴ *Θεογονία* (στίχ. 771) τίθεται ἡ λέξη μὲ τὴ σημασία τῆς ἐξαπάτησης: «...*τέχνην δὲ κακὴν ἔχει· ἐς, μὲν ἰόντας σαίνει ὁμῶς οὐρῇ καὶ οὔασιν ἀμφοτέροισιν, ἐξελθεῖν δ' οὐκ αὖτις ἐᾷ πάλιν...»* [Καὶ ἔχει ἕνα παμπόνηρο τέχνασμα (ὁ τρομερὸς σκύλλος, φύλακας τοῦ Ἅδη, ὁ Κέρβερος), σ' ἐκεῖνον ποὺ θὰ μπεῖ κουνάει τ' αὐτιὰ τὰ δύο καὶ τὴν οὐρά του φιλικά, μὰ πάλι ἔξω νὰ βγεῖ δὲν τὸν ἀφήνει].

Ἡ λέξη ἔχει ἀρκτικὸ γράμμα τὸ σύμφωνο «Σ». Ἀρχίζει ἑπομένως μὲ μία κίνηση παλινδρομική, ποὺ προκαλεῖ κάποια ταραχή, ἔκπληξη, θαυμασμό, κυρίως

μεγαλογράμματος
γραφή ς' αί. π.Χ.

μεγαλογράμματος
γραφή ζ' αί. μ.Χ.

μεγαλογράμματος
γραφή δ' αί. μ.Χ,

έπισεσυρμένη
γραφή δ' αί. π.Χ.

έπισεσυρμένη
γραφή ζ' αί. μ.Χ

έπισεσυρμένη
γραφή θ' αί. μ.Χ.

μικρογράμματος
γραφή ι' αί. μ.Χ.

μικρογράμματος
γραφή ιβ' αί. μ.Χ.

μικρογράμματος
γραφή ιγ' αί. μ.Χ.

μικρογράμματος
γραφή ιε' αί. μ.Χ.

σύγχρονα καλλιγραφικά

ἡ λέξη. Θύρα εἶναι ἡ ξύλινη (ἐν προκειμένῳ) κατασκευὴ παλινδρομοῦντος φράγματος τῆς εἰσόδου τῶν ἀνθρώπινων κατοικιῶν, ποὺ τίθεται χάριν ἀσφαλείας ἰδίως τῶν κατοικούντων ἐντὸς αὐτῆς. Ἔτσι «Σ»=ἡ ξύλινη παλινδρομοῦσα θύρα, ἡ ἀσφαλίζουσα (Α) (τὸ «Α» ἀφαιρετικό: ἐδῶ τῆς διαθέσεως τῶν ἄλλων νὰ εἰσέλθουν) τοὺς κατοικοῦντες (Ν) (ρ. *ναίω*) σ' αὐτήν. Εἶναι δὲ ἐξ ἴσου βέβαιο ὅτι καὶ τὸ ξύλινο πάτωμα ἔχει λόγῳ τῆς ἐλαστικότητας κίνηση ἐπάνω καὶ κάτω, ὅταν βαδίζει κάποιος ἐπ' αὐτοῦ, ἐνῶ ταυτοχρόνως παρέχει καὶ ἀσφάλεια στοὺς κατοίκους τῆς οἰκίας. Ἡ λέξη *σανὶς* ἐλέχθη ἀργότερα μὲ τὴ σημασία τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου. Εἶναι καὶ ἐδῶ ἐπίσης φανερὴ ἡ σχέση τῆς ἐπάνω-κάτω κινήσεως τοῦ πλοίου (Σ) καὶ τῆς *νηὸς* (Ν), ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν κατοικία τῶν ναυτῶν.

Σαρδάνιος: ἐπὶ γέλωτος πικροῦ ἢ εἰρωνικοῦ καὶ χλευαστικοῦ· ἀκόμη ἐπὶ ὀργῆς καὶ ἐκδικήσεως. Στὸν Ὅμηρο τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε στὴν *Ὀδύσσεια* (Υ 302): *«μείδησε δὲ θυμῷ σαρδάνιον μᾶλα τοῖον·»* [καὶ τὰ χείλια τεντώθηκαν ἐκ τῆς ὀργῆς, ὅμοια μὲ τὸ σπασμὸ τοῦ προσώπου ποὺ προκαλεῖ ὁ γέλως ἐκ τοῦ φυτοῦ «σαρδάνη», ὅταν γεύονται τὶς ρίζες του οἱ ἄνθρωποι].

Ἡ λέξη ἔχει παραχθεῖ ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου στὴν ὁποία ἐφύετο τὸ φυτό, δηλαδὴ τὴς Σαρδοῦς, τῆς γνωστῆς σημερινῆς Σαρδηνίας.

Σάρξ: Στὴ *Θεογονία* συναντοῦμε τὴ λέξη στὸ στίχο 538: *«Τοῖς μὲν γὰρ σάρκας τε καὶ ἔγκατα πίονα δημῷ ἐν ῥινῷ κατέθηκε καλύψας γαστρὶ βοείῃ, τῷ δ' αὖτ' ὀστέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ εὐθετίσας κατέθηκε καλύψας ἀργέτι δημῷ»* [Καὶ τὰ μὲν κρέατα καὶ ἐντόσθια τὰ παχιὰ καὶ τὰ ξύγκια μέσα στὸ δέρμα τὰ ἔχωσε καὶ τὰ σκέπασε μὲ τὴν κοιλιὰ τοῦ βωδιοῦ· τὰ δὲ ὑπόλοιπα, τὰ κόκκαλα δηλαδὴ τοῦ βωδιοῦ τὰ κάτασπρα, μὲ δόλια σοφίσματα τὰ ταχτοποίησε βάζοντας κι' αὐτὰ χάμου καὶ σκεπάζοντάς τα μ' ἄσπρο ξύγκι]. Οἱ στίχοι μιλοῦν γιὰ τὴν προσπάθεια ἐξαπατήσεως τοῦ Διὸς ὑπὸ τοῦ Προμηθέως. Ὁ Ζεὺς τὸν ἀντιλαμβάνεται, καὶ γι' αὐτὸ δὲν θέλει νὰ τοῦ δώσει τοῦ *«ἀκαμάτοιο πυρὸς τηλέσκοπον αὐγήν»*. Τελικῶς τὸ μεγάλο αὐτὸ παιδὶ τοῦ Ἰαπετοῦ ἔκλεψε τὸ μυστικὸ καὶ βεβαίως τιμωρήθηκε γι' αὐτές του τὶς πράξεις. Στὸν Ὅμηρο *(Ὀδύσσεια)* τὴ συναντοῦμε μὲ τὴ σημερινή της σημασία, τῆς σαρκός, ὡς τοῦ κρέατος ποὺ σκεπάζει τὰ κόκκαλα (Τ 450): *«πολλὸν δὲ διήφυσε σαρκὸς ὀδόντι λικριφὶς ἀΐξας, οὐδ' ὀστέον ἵκετο φωτός»* [ἀρκετὴ δὲ σάρκα τράβηξε τὸ δόντι (τοῦ ἀγριογούρουνου) τὸ πλαγίως ἐξέχον, δὲν ἔφθασε ὅμως τόσο βαθιά, ὥστε νὰ φέρει στὸ φῶς τὸ κόκκαλο].

Ἂς δοῦμε τώρα τὴ λέξη *«σὰρξ»* (ἢ *«σύρξ»*). Ἡ σὰρξ εἶναι τὸ περίβλημα τοῦ ὄντος ἄνθρωπος. Αὐτὸ τὸ περίβλημα προφυλάσσει καὶ προστατεύει τὶς λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ ποὺ ἵσταται, κινεῖται, ἀναπνέει, διανοεῖται, διαιωνίζεται,ριγᾶ, ἀνατριχιάζει, πάλλεται κ.λπ. Ὅλες ὅμως αὐτὲς οἱ λειτουργίες ἀναλύονται σὲ ἐρεθίσματα ποὺ ἔρχονται στὸν ἐγκέφαλο καὶ ἐντολὲς ποὺ φεύγουν ἀπὸ αὐτὸν πρὸς τὶς πηγὲς τῶν ἐρεθισμάτων. Αὐτὴ ἡ κίνηση μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ ὡς παλινδρομική. Αὐτὴ τὴν παλινδρόμηση ἐρεθισμάτων-ἐντολῶν, ποὺ συμβαίνουν ἐντὸς τῆς σαρκός, τὴν ἐκφράζει τὸ σύμφωνο «Σ». Τὸ περίβλημα εἶναι ἕνας ἱστὸς ἰσχυρός, ποὺ ἐμποδίζει καὶ ἐπομένως ἀφαιρεῖ (Α) τὴν ἐλεύθερη ροὴ (Ρ) κυρίως τῶν ὑγρῶν ποὺ ἀποτελοῦν τὸ 70% τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ (Κ) (ῥῆμα *κρατέω*), κρατώντας ἰσχυρῶς τὴ ζωή.

συναισθήματα, ποὺ ἀφαιροῦν (Δ) ἰσχυρῶς (Ι) τὴν ἀντίληψη, προσοχή, κρίση (Ν= νόος) ἢ, ἁλλιῶς, γι' αὐτὸ ἐπιτάσσουν (Α) ἰδίως (Ι) τὴν προσοχή, κρίση κ.λπ. (Ν) γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐκτίμηση τῶν φαινομένων. Ἔτσι οἱ θωπεῖες, περιποιήσεις, κολακεῖες καὶ ὅσα γενικῶς προκαλοῦν συναισθηματικὲς ταραχές, προκαλοῦν καὶ παλιμβουλίες, μὲ συνέπεια τὴν ἐλάττωση τῆς κρίσεώς μας ἢ τῆς προσοχῆς μας. Καὶ ἡ λέξη, ὅπως ἀντιλαμβανόμεθα, ἔχει διττὴ σημασία. Τὸ «Α» μπορεῖ νὰ σημαίνει ἀφαίρεση, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι ἐπιτατικό.

Σάκος = ἀσπίς· καὶ μεταφορικῶς χρησιμοποιήθηκε ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων μὲ τὴ σημασία τῆς ὑπερασπίσεως, τῆς προστασίας. Μὲ τὴ σημασία τῆς ἀσπίδας τὴ συναντοῦμε στὸν Ὅμηρο (*Ἰλ.* Τ 268): *«Οὐδέ τοτ' Αἰνείαο δαΐφρονος ὄβριμον ἔγχος ρῆξε σάκος»* [Οὔτε τότε τοῦ Αἰνεία τοῦ ὑπερήφανου στὸ φρόνημα τὸ βαρὺ κοντάρι τρύπησε τὴν ἀσπίδα]. Καὶ στὸν Ἡσίοδο ὅμως τὴ συναντοῦμε (*Ἀσπὶς Ἡρακλέους*, στίχ. 139): *«Χερσί γε μὴν σάκος εἶχε παναίολον, οὐδέ τις αὐτὸ οὔτ' ἔρρηξε βαλὼν οὔτ' ἔθλασε, θαῦμα ἰδέσθαι»* [στὸ χέρι του βεβαίως κρατοῦσε ἀσπίδα πολυποίκιλη καὶ ἀπαστράπτουσα, ἐλαφρὰ καὶ εὐκίνητη, τὴν ὁποία ποτὲ κανεὶς δὲν ῥάγισε ἢ τσάκισε κτυπώντας την καὶ ἦτανε χάρμα τῶν ματιῶν νὰ τὴ βλέπεις].

Καὶ στὴ λέξη αὐτὴ παρατηροῦμε ὅτι τὸ σύμφωνο «Σ» δίνει τὴν εἰκόνα τῶν κινήσεων τῆς ἀσπίδας, ποὺ παλινδρομεῖ στὸ χέρι τοῦ μαχητῆ προστατεύοντάς τον (Α= ἀφαιρετικὸ) ἀπὸ τὰ θανατηφόρα κτυπήματα (Κ) (ῥῆμα *κτείνω* καὶ ῥῆμα *κτυπέω*). «*Τὸ σάκος παρὰ τοῖς μετέπειτα* — σημειώνει τὸ λεξικὸ Lidell-Scott — *ἐθεωρεῖτο ὡς ὅπλον τῶν μὴ ἑλληνικῶν ἐθνῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἀσπίς*».

Ἀλλὰ καὶ ἡ λέξη *Α-Σ-Π-(ὶς)* περικλείει τὰ ἴδια νοήματα: τὸ Α καὶ ἐδῶ δηλώνει τὴν προστασία (ἄμυνα), λόγω τῶν παλινδρομικῶν κινήσεων («Σ») τῆς ἀσπίδας, ἐκ τῶν πληγμάτων (Π). Τὸ ῥῆμα *πλήσσω*, ἡ λέξη *πληγὴ* καὶ ἡ λέξη *πέλαγος* ἔχουν κοινὴ ῥίζα *ΠΛΑΓ-*. Εἶναι δὲ φανερὸ ὅτι ἡ λέξη *πέλαγος* ἔχει προέλθει ἐξ ὀνοματοποιίας καὶ ἐκφράζει τὴν ἀναπεπταμένη θάλασσα, πού, ὅταν εἶναι ὁρμητική, καταφέρει πλήγματα στοὺς βράχους τῆς ἀκτῆς (...ΠΛΑΓ-...). Ἔτσι καὶ οἱ δύο λέξεις ἀνήκουν στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Στὴ λέξη *ΣΑΚ-ος* ἡ κίνηση ἡ προστατευτικὴ (Σ) ἀφαιρεῖ (Α) τὰ κτυπήματα· στὴ λέξη *ΑΣΠ-ὶς* ἀφαιρεῖ (Α) ἡ κίνηση ἡ προστατευτικὴ (Σ) τὰ πλήγματα (Π).

Σανὶς = θύρα ξύλινη ἢ πάτωμα. Στὸν Ὅμηρο τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε καὶ μὲ τὶς δύο σημασίες, π.χ. (*Ἰλ.* Μ 453): *«ὡς Ἕκτωρ ἰθὺς σανίδων φέρε λᾶαν ἀείρας, αἳ ῥα πύλας εἴρυντο πύκα στιβαρῆς ἀραρυίας, δικλίδος ὑψηλῆς»* [ἔτσι καὶ ὁ Ἕκτωρ ἁρπάζοντας τὴν πέτρα χτύπησε ὁλόϊσια τὶς πόρτες, ποὺ τὶς εἰσόδους ἔφραζαν στέρεα ἑνωμένες μὲ διπλᾶ κλεῖθρα ὑψηλῆς τεχνικῆς]. Ἐπίσης στὴν *Ὀδύσ.* (Φ 51) μὲ τὴν σημασία τοῦ ὑπερυψωμένου ξυλίνου πατώματος — κάτι σὰν τὸ σημερινὸ «πατάρι»: *«Ἡ δ' ἄρ' ἐφ' ὑψηλῆς σανίδος βῆ· ἔνθα δέ χηλοί ἕστασαν, ἐν δ' ἄρα τῇσι θυώδεα εἵματ' ἔκειτο»* [Αὐτὴ δὲ ἀμέσως ἀνέβηκε στὸ πατάρι, ὅπου εὑρίσκοντο κιβώτια ποὺ μέσα ἦτανε ροῦχα ποὺ μοσκομυρίζαν].

Ἡ λέξη σχηματίστηκε μὲ ἀρκτικὸ τὸ σύμφωνο «Σ», γιὰ νὰ καταδείξει τὴν παλινδρομικὴ κίνηση τῆς θύρας. Τί εἶναι ὅμως *θύρα*; Τὴν ἀπάντηση μᾶς τὴ δίνει

Σάτυρος: σύντροφος τοῦ Βάκχου παριστανόμενος ὡς ἔκτρωμα μὲ μορφὴ τράγου. Σ' ἕνα ἀπόσπασμα τῶν *'Ηοιῶν* ('Ησίοδος) ἀναφέρονται οἱ σάτυροι ὡς *«γένος οὐτιδανῶν καὶ ἀμηχανοεργῶν»* [Rzach 198(44)], δηλαδὴ γένος τιποτένιων, ἀσήμαντων καὶ ἀνεπιτήδειων πρὸς ἐργασίαν. Στὸν "Ομηρο πουθενὰ δὲν ἀναφέρονται σάτυροι. Οἱ μυθολογοῦντες, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκτρωμάτων ποὺ ἀρέσκονται νὰ παρουσιάζουν ὡς δῆθεν προϊόντα τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἔδωσαν καὶ ὡς συντρόφους τοῦ ὑπέροχου θεοῦ-βασιλέως Διονύσου τοὺς οἰνοχαρεῖς καὶ οἰνοβαρεῖς σατύρους.

Τί περιγράφει ὅμως ἡ λέξη *«σάτυρος»*; 'Ερμηνεύοντας τὰ γράμματα-σύμβολα τῆς λέξεως ἔχουμε τὴν εἰκόνα ἑνὸς ἀνθρώπου περιφερομένου (πέρα-δῶθε) (Σ) ἀσκόπως (Α), ἀνεπιτήδειου (*ἀμηχανοεργοῦ*) στὶς τέχνες (Τ), ὕστερου (Υ) (δηλαδὴ ἔσχατου) στὸ ρηματικὸ λόγο (Ρ). Αὐτοὶ οἱ πλάνητες στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, οἱ *«οὐτιδανοὶ* καὶ *ἀμηχανοεργοί»,* συγκροτοῦσαν τὸ γένος τῶν σατύρων.

Σάφα = φανερά, «ὁλοφάνερα». Παρ' 'Ομήρῳ συναντοῦμε τὴ λέξη συνδεόμενη μετὰ γνωστικῶν ἢ λεκτικῶν ρημάτων, π.χ. *«'Ωδε χ' ὑποκρίνατο θεόπροπος, ὅς σάφα θυμῷ εἰδείη τεράων καὶ οἱ πειθοίατο λαοί».* [Τέτοιο χρησμὸ θὰ ἔδινε καὶ μάντις ὁ ὁποῖος θὰ ἐφωτίζετο στὴ σκέψη του ἐπὶ τῶν ὁρατῶν σημείων καὶ θὰ ἐπείθοντο οἱ ἐν πολέμῳ λαοί: *'Ιλ.* Μ 237]. 'Επίσης: *«ἦν χ' ἡμῖν σάφα εἴποι»* [*'Οδύσ.* Β 31: ἢ κανένα χρησμὸ θὰ μᾶς φανερώσει μὲ λόγια].

'Η λέξη ἔχει ἀρκτικὸ τὸ σύμφωνο «Σ». 'Εδῶ ἡ παλινδρομοῦσα κίνηση (Σ) σχηματίζει κάποιο σημεῖο ἢ σῆμα, ποὺ διὰ τῆς προσθήκης (Α) τοῦ φωτὸς (φωτιζόμενο) (*οἶδα, εἰπεῖν)* γίνεται τὸ σημαινόμενο ὁλοφάνερο.

Σέβας = αἴσθημα φόβου καὶ μετά τινος ἐννοίας θαυμασμοῦ. Στὸν "Ομηρο συναντοῦμε τὴ λέξη καὶ στὴν *'Ιλιάδα* καὶ στὴν *'Οδύσσεια.* Στὴν *'Ιλιάδα* (Σ 178): *«ἀλλ' ἄνα, μήδ' ἔτι κεῖσο· σέβας δέ σε θυμὸν ἱκέσθω, Πάτροκλον Τρῳῆσι κυσὶν μέλπηθρα γενέσθαι»* ['Αλλά, βασιλέα ὕψιστε ὅλων τῶν ἀνδρῶν (*ἄνα*), παῦσε νὰ κείτεσαι (στὴ σκηνή σου)· καὶ ὁ φόβος ἂς καταλάβει τὴ ψυχή σου, μήπως ὁ (φίλος σου) Πάτροκλος γίνει λεία τῶν σκυλλιῶν τῆς Τροίας]. Στὴν *'Οδύσσεια* (Γ 123): *«κείνου ἔκγονός ἐσσι· σέβας μ' ἔχει εἰσορώοντα»* [ἐκείνου (τοῦ 'Οδυσσέως) ἀπόγονος εἶσαι· θαυμασμὸς μὲ πιάνει, ποὺ σὲ βλέπω. ('Εκ τῆς συνομιλίας Τηλεμάχου-Νέστορος)].

Τὸ αἴσθημα τοῦ φόβου, ὅταν κυριαρχήσει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς σ' αὐτὸ νὰ ὑπάρχει ἡ διέξοδος κάποιας βίαιης ἀρνήσεως ἢ ἐκφράσεως κάποιου θαυμασμοῦ δι' ὕμνων, τότε ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει τοὺς «τεμενάδες», τὰ «προσκυνήματα». 'Η λέξη *«σέβας»* αὐτὴ τὴν κατάσταση δηλώνει. Τὰ προσκυνήματα (ἐπάνω-κάτω) μᾶς τὰ δίνει τὸ «Σ»: αὐτὰ συγκρατοῦν (*«ἐπίσχετο θυμὸν»*) τὴν βίαιη (Β) ἄρνηση ἢ προκαλοῦν, ἕλκουν (Ε) τὴ βία.

Σειρὴν: Στὸν "Ομηρο μνημονεύονται δύο (*'Οδ.* Μ52-167), καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζουμε ἐκ τῆς δυϊκῆς γενικῆς ποὺ χρησιμοποιεῖ, ὅταν μιλᾶ περὶ αὐτῶν (*«Σειρήνοιιν»*): *«ὄφρα καὶ τερπόμενος ὄπ' ἀκούσῃς Σειρήνοιιν»* [γιὰ νὰ ἀκούσεις μ' εὐχαρίστηση τὶς δύο Σειρῆνες]. Τί ὅμως ἦταν οἱ Σειρῆνες; 'Ο "Ομηρος ἀφήνει νὰ τὶς περιγράψει ἡ *«πότνια Κίρκη»,* ποὺ μᾶς λέγει ὅτι: *«Σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀ-*

οιδῆ» [*'Οδύσ.* Μ 44: Οἱ Σειρῆνες μὲ τὸν συρίζοντα, ὀξύ, καθαρὸν ἦχο θέλγουν ἐκείνους ποὺ παρακολουθοῦν τὸ τραγούδι τους].

Ὁ Πλάτων (*Πολιτεία* 617 Β, c) θεωρεῖ ὅτι πέριξ ἑνὸς νοητοῦ κέντρου, ποὺ τὸ ἀποκαλεῖ *«ἀνάγκην»*, περιστρέφονται κύκλοι ὀκτώ, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν κινοῦνται οὔτε ἰσοταχῶς οὔτε πρὸς τὴν αὐτὴ κατεύθυνση: *«'Επὶ δὲ τῶν κύκλων αὐτοῦ ἄνωθεν ἐφ' ἑκάστου βεβηκέναι Σειρῆνα συμπεριφερομένην, φωνὴν μίαν ἱεῖσαν ἕνα τόνον, ἐκ πασῶν δὲ ὀκτὼ οὐσῶν μίαν ἁρμονίαν ξυμφωνεῖν»* ['Επάνω δὲ σ' ἕκαστο νοητὸ κύκλο ἐπροχώρει κάποια Σειρῆνα περιστρεφόμενη καὶ αὐτὴ κατὰ τὴν φορὰν αὐτῶν, μὲ τὴν ἴδια πάντοτε φωνὴ στὸν ἴδιο τόνο, ἐξ ὅλων δὲ αὐτῶν ποὺ ἦσαν ὀκτὼ προκαλεῖτο μιὰ συμφωνία ἁρμονική]. Αὐτὰ ἐκ τοῦ Πλάτωνος. Προφανῶς οἱ *«σειρῆνες»* ἦταν μουσικὸ ὄργανο δυὸ πηγῶν ἐξόδου τῶν ἤχων ἢ δύο τόνων δυναμένων προφανῶς νὰ παράγουν καταλλήλως καὶ τοὺς ὑπόλοιπους τόνους τῆς μουσικῆς κλίμακας. Ὅταν ἀργότερα θὰ μιλήσω σὲ προσεχὲς τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» περὶ τοῦ «Μ» καὶ τῶν Μουσῶν καὶ τῆς Μουσικῆς, θ' ἀναπτύξω τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους τὰ κέντρα αὐτὰ ἀναπτύξεως τῆς γλώσσας καὶ τοῦ λόγου ὀνομάσθηκαν Μουσεῖα. Ὅπως ἔχετε ἤδη ἀντιληφθεῖ, ὑπάρχει ἄμεση σχέση τῆς προσωδίας τῶν ἤχων τῆς φύσεως καὶ τῶν φθόγγων μιμήσεως αὐτῶν, ποὺ κατέληξαν σὲ γλῶσσα καὶ λόγο. Οἱ φθόγγοι-γράμματα-σύμβολα ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὴν *νεάτην* καὶ ἔφθαναν στὴν *ὑπάτην*. (Αὐτὰ ὅμως ὅταν θὰ ἑρμηνεύσω τὸ σύμφωνο «Μ»). Ἡ ὑπόθεση τέλος τῆς δημιουργίας ἁρμονικῶν συνθέσεων δι' ἤχων ἀπέβη καὶ κριτήριο τοῦ ἐπιπέδου ἑκάστου λαοῦ. Κάθε προσωδία ὀνόματος καὶ μία ἁρμονία ἤχων. Ἂς ἐπιστρέψω τώρα στὴ λέξη.

'Εὰν ἀναζητούσαμε τὸ ὄνομα ἑνὸς μουσικοῦ ὀργάνου ἐγχόρδου μὲ δύο μάλιστα χορδές, οἱ ὁποῖες θὰ μᾶς ἀπέδιδαν τοὺς δύο ἀκραίους ἤχους τῆς *«νεάτης»* καὶ τῆς *«ὑπάτης»*, τότε ὁ συριστικὸς ἦχος (ὅπως αὐτὸς π.χ. τῶν ἐκτοξευομένων βελῶν, ὅμοιος τῆς *«νεάτης»*) καὶ ὁ σιγαλὸς (τῆς *«ὑπάτης»*, ὁ ἔχων διάθεση, δηλ. τάση, πρὸς τὴ σιγή), μᾶς ἐπιτρέπουν, ἐφ' ὅσον τὰ μέσα πρὸς παραγωγὴν αὐτῶν εἶναι οἱ δύο παλλόμενες ὡς τοῦ τόξου χορδές, νὰ θέσουμε ὡς ἀρκτικὸ γράμμα τοῦ ὀργάνου τὸ «Σ». Διότι τὸ γράμμα ἐκφράζει σχετικὸν ἦχο· καὶ ὡς εἰκόνα, θὰ ἔλεγα, ἀποδίδει τὴν παλινδρόμηση διὰ τοῦ σχήματος τοῦ Σ. 'Εὰν τώρα οἱ μουσικοὶ φθόγγοι τοῦ ὀργάνου ἕλκουν (Ε) (ῥῆμα *ἕλκω*: ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ μὲ τὴ σημασία τοῦ σύρω, ἀπάγω ὡς αἰχμάλωτον: *'Ιλ.* Ω 52) ἰσχυρῶς (Ι) τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ῥηματικοῦ λόγου (Ρ), διότι φωτίζεται ἐκ τῆς μουσικῆς ἁρμονίας καὶ αἰχμαλωτίζεται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, τότε ἔχουμε τὴ λέξη *«ΣΕΙΡήν». «Οἷον τὸ ΣΕΙΡ(ὴν) ὁρᾷς* - θὰ ἔλεγα, μεταφέροντας τὴν Πλατωνικὴ θέση καὶ σ' αὐτὸ τὸ ὄνομα - *ὅτι τοῦ Σ, Ε, Ι, Ρ, (ὴν) προστεθέντων οὐδὲν ἐλύπησεν, ὥστε μὴ οὐχὶ τοῦ ὀργάνου τῆς μουσικῆς τὴν φύσιν δηλῶσαι ὅλῳ τῷ ὀνόματι οὐ ἐβούλετο ὁ νομοθέτης».*

Σείω = κινῶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, ἐπάνω-κάτω καὶ ταράσσω πρὸς πάσαν κατεύθυνσιν· παθητ.: πάσχω σεισμόν, κραδαίνομαι, σείομαι μέχρι θεμελίων. 'Εκ τῆς λέξεως πολλὲς ἄλλες παρήχθησαν, π.χ. *σεισμός, σείσων* (πήλινο ἀγγεῖο ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιστρέφονταν ἢ ἐνεσείονταν κουκκιά), *σάλος* κ.λπ. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη μὲ ὅλες αὐτὲς τὶς σημασίες, π.χ. (*'Ιλ.* Γ 345): *«σείοντ' ἐγχείας, ἀλλήλοισιν κοτέονται»* [κουνῶντας μπρὸς καὶ πίσω τὰ δόρατα ἀλληλο-

μισούμενοι]. Καὶ στὴν *Ὀδύσσεια* (Γ 486): *«Οἱ δὲ πανημέριοι σεῖον ζυγὸν ἀμφὶς ἔχοντες»* [Οἱ δὲ (ἵπποι ποὺ πετούσανε τρέχοντας στὸν κάμπο) ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα κουνοῦσαν πέρα-δῶθε τὸ ζυγό, ποὺ εἰς ἑκάτερον ἄκρον του προσδένετο ἡ ἅμαξα].

Τὴ λέξη *σείω* (ποιητικὸς τύπος *σίω*), ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴ λέξη-κλειδὶ τοῦ φθόγγου μὲ σημασία ἡ ὁποία περιέγραψε ἠχητικὰ τὴν παλινδρομικὴ κίνηση κ.λπ., τὴν ἔχω ἤδη ἀναπτύξει (βλ. πρόλογο), καὶ στὴ λέξη *«Σειρὴν»* ἐπανέλαβα ἀρκετὲς ἐξηγήσεις. Ἡ λέξη ἔχει, ὅπως ἔλεγα στὴν ἀρχή, σχηματισθεῖ ἐκ τοῦ φθόγγου *«ΣΙ»*, ἀρχικῶς τοῦ ἤχου τῶν κωνοφόρων πεύκων, μὲ τὴν παράλληλη ὀπτικὴ εἰκόνα (παλινδρόμηση). Τὸ ἀκολουθοῦν γράμμα «Ε» (ψιλὸν) προφέρετο καὶ ὡς «ΕΙ». Ἡ μεταβολὴ τοῦ «Ε» (μακρὸν) σὲ «Η» καὶ τοῦ «Ε» (βραχὺ) σὲ «Ε» (ψιλὸν) κ.λπ. θὰ μᾶς ἀπασχολήσει κατὰ τὴν ἐξέταση τοῦ γράμματος «Ε». «Σ», ἑπομένως, ἡ κίνηση τῶν κινουμένων δένδρων, θάλασσας, σεισμοῦ κ.λπ., ποὺ ἀνέφερα κατὰ τὴν ἀνάλυση τοῦ συμφώνου «Σ» στὴν ἀρχή. Τὸ *«σείω»* ἐν συνεχεία ἐκφράζει τὴν παλινδρομοῦσα κίνηση ἐκ δύο πηγῶν, τῆς φύσεως, νοουμένης ὡς ἀνθρώπινο περιβάλλον, καὶ τῆς ἐκ τῆς δραστηριότητας τῶν ὄντων, κυρίως δὲ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν παραγωγὴ τῶν ἔργων του.

Σέλας = φῶς, λαμπρότης, λαμπρὰ φλὸξ πυρός, ἐπὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων ἡ λάμψις τῆς ἀστραπῆς. Μὲ τὶς ἀνωτέρω σημασίες τὴ συναντοῦμε κυρίως στὸν Ὅμηρο καὶ στὸν Ἡσίοδο (στὴν *Ἀσπίδα Ἡρακλέους*, στίχ. 275). Θὰ ἀναφέρω μόνο δύο περιπτώσεις ὡς παραδείγματα. Τὸ πρῶτο παράδειγμα ἀνήκει στὸν Ὅμηρο (*Ἰλιάδα* Θ 555 καὶ 563). Σ' αὐτὸ ἔχουμε δύο λέξεις ποὺ ἑρμηνεύουν τὴ σημασία τῆς λέξεως *«σέλας»*: (α) τὴ λέξη *φαεινήν*, ποὺ ἀναφέρεται καὶ στὸν ἔναστρο οὐρανὸ ἀλλὰ καὶ *σελ-ήνην*, τῆς ὁποίας κυριαρχεῖ τὸ φῶς κατὰ τὴ νύκτα στὸν οὐράνιο θόλο, ὡς ἐκ τῆς θέσεως βεβαίως τῶν κατοίκων τῆς γῆς καὶ τοῦ *«πυρός»*. Οἱ στίχοι εἶναι· ὁ 555: *«Ὡς δ' ὅτ' ἐν οὐρανῷ ἄστρα φαεινὴν ἀμφὶ σελήνην»*, στὸν ὁποῖο τὸ *«σέλας»* δὲν εἶναι ἀναγκαῖο νὰ συνοδεύεται ὑπὸ θερμότητος-,καὶ ὁ στίχος 563: *«ἤατο πεντήκοντα σέλα πυρὸς αἰθομένοιο»*, στὸν ὁποῖο ἡ λέξη *«σέλας»* σημαίνει τὴ λάμψη τῆς φωτιᾶς. Τὸ δεύτερο παράδειγμα ἀνήκει στὸν Ἡσίοδο (*Ἀσ. Ἡρ.* 275): *«τῆλε δ' ἀπ' αἰθομένων δαΐδων σέλας εἰλύφαζε»* [μακριὰ δὲ ἀπ' τ' ἀναμμένα δαδιὰ περιδινεῖτο φῶς λαμπρό]. Σημειώνω ὅτι ἡ λέξη *«εἴλη»* σημαίνει τὸ θάλπος τοῦ ἡλίου.

Ἀναλύω τώρα τὴ λέξη *«σέλας»*. Οἱ παρατηρήσεις τῆς κινήσεως τῶν ἄστρων ἀλλὰ καὶ τοῦ τρέμοντος φωτὸς ποὺ ἐκπέμπουν (ἀτμόσφαιρα) καὶ ἀκόμη ἡ κίνηση τῆς φλόγας ποὺ ἀναπηδᾶ ἐκ τῆς πυρᾶς μᾶς δίνουν τὴν παλινδρομοῦσα κίνηση καὶ ἑπομένως ἐπιτρέπουν τὴν χρησιμοποίηση τοῦ γράμματος «Σ». Ἐν συνεχεία τὸ «Ε» ἀντὶ τοῦ βραχέος «Α», φαινόμενο σύνηθες στὴν ἀρχαιότητα, ἐκφράζει ἐδῶ τὸ θαυμασμὸ ποὺ ἀκολουθεῖ λόγω τῆς λαμπρότητας (Λ) τοῦ φωτός, ἡ ὁποία περιχέει τὸ χῶρο σ' ἔκταση δυνάμενη νὰ φθάσει τὸ σύμπαν. Σημειώνω ὅτι στὴ *Θεογονία* τὸ ἀπόλυτο σκότος λέγεται *«ἔρεβος»*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴ *«νύκτα»*, ποὺ σημαίνει τὸ φῶς τῶν ἄστρων.

Σελλοί ἢ (ἀργότερα) ***Ἕλλοι***: οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλοπίας. Εἰς τὰς *Ἠοίας* τοῦ Ἡσιόδου (Rzach ἀπ. 134) πρῶτος χῶρος τῶν ἑλλόπων θηρευτῶν ἡ Ἑλλοπία· σημειώνεται σὰν ἡ πρώτη κτηνοτροφικὴ καὶ γεωργικὴ περιοχή: *«Ἔστι τις Ἑλ-*

λοπίη πολυλήιος ἠδ' εὐλείμων ἀφνείει μήλοισι καὶ εἰλιπόδεσσι βόεσσιν, ἐν δ' ἄνδρες ναίουσι πολύρρηνες πολυβοῦται ἔνθα δὲ Δωδώνη τις ἐπ' ἐσχατιῇ πεπόλισται τὴν δὲ Ζεὺς ἐφίλησεν καὶ ὃν χρηστήριον εἶναι τίμιον ἀνθρώποις...». [Ὑπάρχει κάποια περιοχὴ ποὺ τὴν ὀνομάζουν Ἑλλοπία, μὲ πολλὰ σιτοφόρα χωράφια καὶ ἀκόμη μὲ πλούσια λιβάδια γιὰ πρόβατα καὶ στριφτόποδα βώδια. Ἐκεῖ κατοικοῦν ἄνθρωποι, ποὺ ἔχουν πολλὰ κοπάδια ἀρνιῶν καὶ βωδιῶν, καὶ ἀκόμη ζοῦν πολλές, ἀναρίθμητες γεναρχίες ἁπλῶν ἀνθρώπων. Σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ ὑπάρχει ἡ Δωδώνη, ποὺ τώρα τελευταῖα πῆρε μορφὴ πολιτισμένης πόλης. Αὐτὴ τὴν πόλη ἀγάπησε ὁ Ζεῦς καὶ ἔκτισε ἐκεῖ μαντεῖο ἄξιο τιμῆς ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων]. Ὁ Ἀριστοτέλης (*Μετεωρολογικὰ* Α 14) μᾶς λέγει: *«καὶ γὰρ οὗτος* (ὁ κατακλυσμὸς) *περὶ τὸν Ἑλληνικὸν ἐγένετο μάλιστα τόπον· αὕτη γάρ δ' ἐστὶν ἡ Δωδώνη καὶ τὸ Ἀχελῷον· οὗτος γὰρ πολλαχοῦ τὸ ῥεῦμα μεταβέβληκεν. Ὤικουν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοὶ* (ἐπὶ Δευκαλίωνος) *νῦν δὲ Ἕλληνες».* Στὸν Ὅμηρο ἐπίσης (*Ἰλ.* Π 233 καὶ μετὰ) οἱ Σελλοὶ ποὺ κατοικοῦσαν στὴν *«δυσχείμερον Δωδώνην»* ἦταν τόσο πτωχοὶ καὶ τόσο εἶχαν περιέλθει σὲ ἀθλιότητα, ὥστε παρέμεναν μὲ πόδια βρώμικα καὶ πλάγιαζαν ἐπάνω στὴ γῆ: *«ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι».* Οἱ λέξεις δὲ *Σελλ-ὸς - Ἑλλὸς-Γρα(ι)κὸς-(F)* *Ἕλλην* ἀποτελοῦν τὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ λόγου καὶ τῆς *Γρα*-φῆς ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὲς προγόνους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, οἱ ὁποῖοι δίδαξαν καὶ γλῶσσα καὶ πολιτισμὸ σ' ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα.

Μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα ἡ λέξη ἀνατρέχουσα στὴν ἱστορία τῆς δημιουργίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας θεωρεῖ ὅτι τὸ φαινόμενο τῆς παραγωγῆς τῶν πρώτων ὀνομάτων ὀφείλετο στοὺς θηρευτὲς ποὺ ἐκινοῦντο ἐκ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν μητρικῆς γῆς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ὀρεινὴν ἢ πεδινὴν ἢ παραθαλάσσιον καὶ πάλι. Αὐτὴ δὲ ἡ παλίνδρομος κίνηση προίκισε μὲ ἠχητικὰ καὶ ὀπτικὰ ἐρεθίσματα προερχόμενα ἐκ τοῦ εὐρύτερου καὶ μορφολογικῶς διάφορου Ἑλληνικοῦ χώρου, μὲ συνέπεια τὴν ἔμπνευση (ὅπως ἡ *Θεογονία* στίχ. 31 λέγει: *«ἐνέπνευσαν δὲ μ' ἀοιδὴν θέσπιν ἵνα κλείοιμι τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα»)* τοῦ λαμπροῦ λόγου, ποὺ ἐκφράζει τὴ φύση τοῦ περιβάλλοντος κόσμου. Αὐτὴ τὴν εἰκόνα μᾶς δίνει τὸ ὄνομα *ΣΕΛΛ-ός:*

Σ = ὁ θοὸς καὶ θεώμενος θηρευτὴς [*Σιός, ἀντὶ Θεὸς* (Ἡσύχιος)],
Ε = ὁ ἐμπνευσμένος καὶ ἕλκων [τὸ Ε καὶ ὡς F (δίγαμμα)],
Λ = τὸν λόγον, ὁ λάλος δημιουργὸς τῆς γλώσσας,
Λ = ὁ λευκός, ὁ λεῖος, ὁ λαμπρός.

Σεύω = κυνηγῶ, θηρεύω, παρορμῶ, ἐξερεθίζω, ἐξελαύνω, σφενδονῶ, τινάζω, τρέχω, ὁρμῶ· καὶ μεταφορικῶς εἶμαι πρόθυμος, ἕτοιμος, ποθῶ. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη αὐτὴ μὲ πολλὲς σημασίες: 1ον μὲ τὴ σημασία τοῦ κυνηγῶ, θηρεύω (*Ἰλ.* Ζ 133): *«ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήιον»* [ὁ ὁποῖος κάποτε κυνήγησε τοῦ μαινόμενου Διονύσου τὶς τροφοὺς στὸ ἱερὸ βουνὸ τῆς Νύσας]· 2ον μὲ τὴ σημασία τοῦ παρορμῶ, ἐξερεθίζω (*Ἰλ.* Λ 293): *«Ὡς δ' ὅτε πού τις θηρητὴρ κύνας ἀργιόδοντας/σεύῃ ἐπ' ἀγροτέρῳ συῒ καπρίῳ ἠὲ λέοντι»* [ὅπως ὅταν κάποιος κυνηγὸς τὰ σκυλλιὰ μὲ τ' ἄσπρα δόντια ἐξερεθίζει νὰ ριχτοῦν πάνω στὸν κάπρο τὸν ἄγριο ἢ σὲ λιοντάρι]· 3ον μὲ τὴ σημασία τοῦ ἐξελαύνω, σφενδονῶ, τινάζω (*Ἰλ.* Υ 325): *«Αἰνείαν δ' ἔσσευεν ἀπὸ χθονὸς ὑ-*

ψώσας ἀείρας» [τὸν Αἰνεία δὲ τὸν ἀκόντισε ἀπ᾽ τὸ ἔδαφος ψηλὰ ἀνελθών]· 4ον μὲ τὴ σημασία τοῦ ποθῶ (*᾽Οδύσ.* Κ 484): *«Θυμὸς δέ μοι ἔσσυται ἤδη»* [ἡ ψυχή μου πιὰ τὸ ποθεῖ].

Εἶναι φανερὸς ὁ λόγος τῆς συμμετοχῆς του «Σ» ὡς ἀρκτικοῦ γράμματος τῆς λέξεως. ῾Ο κυνηγὸς ποὺ θηρεύει κινεῖται πράγματι πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. ῾Η λέξη ὅμως θὰ μποροῦσε νὰ ἐκφωνηθεῖ καὶ ὡς *σέου* ἢ *σέβου* (τὸ Υ ἀντικατέστησε τὸ ΟΥ, ἠχητικῶς προφερόμενο ὡς ΒΟΥ). ᾽Εκ τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ ἡ ῥίζα τῆς λέξεως *ΣΥ-*, δηλ. *ΣFE-* ἢ *ΣEF-* (μὲ δίγαμμα), ὅπως δηλώνει τὸ λεξικὸ τῶν Liddell καὶ Scott. *«῞Οθεν ἴσως* -συνεχίζει-*παράγονται αἱ λέξεις σο-βὴ ποὺ σημαίνει ἡ ἱππουρίς, ἡ οὐρὰ τοῦ ἵππου, τὸ ῥῆμα σοβέω ποὺ σημαίνει νικῶ ὁρμητικῶς, ἀποδιώκω, ἐξελαύνω καὶ ἡ λέξις σοβαρὸς ποὺ σημαίνει κυρίως ὁ ἀποδιώκων τὰ πτηνά, ὁρμητικός, ταχύς, βίαιος, ἁλαζονευόμενος, πομπώδης, μεγαλοπρεπής, ὑπερήφανος».* ῞Ετσι ἡ εἰκόνα τῆς λέξεως σχηματίζεται ὡς ἔννοια περικλείουσα τὴν παλινδρομοῦσα κίνηση (Σ), ποὺ ἐλαύνει (Ε) ἀγωνιζόμενη κατὰ τῶν ἐμποδίων ποὺ ὑψώνονται (Υ) ἢ τῆς ἀντιθέτως ἐπερχόμενης βίας (Β). Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ «συνοπτικὴ» εἰκόνα τοῦ ἔλλοπος θηρευτοῦ τοῦ ῾Ελληνικοῦ χώρου. ῾Η ἀπαρίθμηση τῶν σημασιῶν ποὺ καλύπτει ἡ λέξη *«σεύω»* μᾶς ἀποκαλύπτει τὶς πράξεις τοῦ, ἄνευ ἀκόμη ἐνάρθρου λόγου, ἔλλοπος, π.χ. θηρεύω, παρορμῶ, ἀποδιώκω, ἐξακοντίζω, ὁρμῶ, καταδιώκω, εἶμαι πρόθυμος, ποθῶ.

Σῆμα (δωρ. *σᾶμα*) = σημεῖον (δωρ. *σαμᾶον*), δεῖγμα δι᾽ οὗ δύναταί τις νὰ γνωρίζῃ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα· (α) σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ προμηνῦον ἢ προαγγέλλον τι, οἰωνός· (β) ἐπίσης τὸ σημεῖον (σινιάλο-χαρακτηριστική κίνηση), διὰ νὰ πράξῃ ἢ νὰ ἀρχίσῃ τίς τι· (γ) ὁ σωρὸς χώματος ἢ πετρῶν ὡς σημεῖον τάφου· (δ) σημεῖον καθορίζον τὸ διάστημα (ἀπόστασιν)· (ε) ἀστερισμός. Μὲ τὶς ἀνωτέρω σημασίες συναντοῦμε τὴ λέξη καὶ στὸν ῞Ομηρο καὶ στὸν ῾Ησίοδο. Στὴν *᾽Ιλ.* (Κ 466) μὲ τὴ σημασία τοῦ κάνω σημάδι (σινιάλο): *«δέελον δ᾽ ἐπὶ σῆμα τ᾽ ἔθηκε»* [φανερὸ δὲ σημάδι ἔκανε]· μὲ τὴ σημασία τοῦ οἰωνοῦ (*᾽Ιλ.* Ν. 244): *«δεικνὺς σῆμα βροτοῖσιν»* [δείχνοντας τὸ σημάδι (τῆς ὑπεροχῆς του ὁ Κρονίων διὰ τῶν κεραυνῶν) στοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους]· μὲ τὴ σημασία τοῦ σημείου γιὰ νὰ ἀρχίσει κάποιος κάτι στὸν ῾Ησίοδο [*῞Εργ. κ. ῾Ημ.* στίχ. 448: ὅταν τοῦ γερανοῦ τὴ φωνὴ ἀκούσεις *«ἥ τ᾽ ἀρότοιό τε σῆμα φέρει καὶ χείματος ὥρην»*, φέρνει τὸ σημάδι πὼς ὥρα εἶναι ν᾽ ἀρχίσει τ᾽ ὄργωμα καὶ ἀκόμη πὼς ἡ ἐποχὴ τοῦ χειμῶνα πλησιάζει]· μὲ τὴ σημασία τοῦ συμβόλου (*Θεογονία* στίχ. 500): ὁ Ζεὺς ἔθεσε λίθο στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασοῦ, γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ *«σῆμ᾽ ἔμεν ἐξοπίσω, θαῦμα θνητοῖσι βροτοῖσιν»* [σημάδι αἰώνιο ποὺ οἱ θνητοὶ ἄνθρωποι θὰ θαυμάζουν]· τέλος μὲ τὴ σημασία τοῦ ἀστερισμοῦ (*᾽Ιλ.* Χ 30), ὅταν μιλᾶ περὶ τοῦ ἀστερισμοῦ ποὺ ἀκολουθεῖ, ὅπως ὁ σκύλλος τὸν ἀφέντη του, τοῦ «᾽Ωρίωνος»: ὅσο περισσότερο λαμπερὸς εἶναι *«κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται»* [κακὸ σημάδι ἔχει φέρει]. Σημειώνω ἐδῶ ὅτι καὶ ἡ λέξη *«τέρας»* σημαίνει σημεῖο σπάνιο, ἀσύνηθες φαινόμενο, μετέωρο, «θαῦμα» ποὺ προκαλεῖ τὸ θαυμασμό. Στὸν ῞Ομηρο ἡ χρήση τῆς λέξεως *«τέρας»* μὲ τὴ σημασία τοῦ «σημείου» γίνεται κυρίως ἐπὶ τῶν θεϊκῶν ἢ οὐρανίων προειδοποιήσεων: *«Οἷον δ᾽ ἀστέρα ἧκε Κρόνου πάις ἀγκυλομήτεω ἢ ναύτῃσι τέρας ἠὲ στρατῷ εὐρέι λαῶν, λαμπρόν»* [Καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ κάποιο ἀστέρι κατὰ τὶς προσταγὲς τοῦ παιδιοῦ τοῦ Κρόνου, ποὺ ξεπεράστηκε πλέον σὲ σοφία, σημάδι

λαμπρὸ γίνεται ἢ στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ταξιδεύουν ἢ στὸ μεγάλο στρατόπεδο τῶν λαῶν, ἔτσι καὶ ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ κ.λπ.].

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω εἶναι φανερὸ ὅτι τὸ σύμφωνο «Σ» μὲ τὴ βασικὴ σημασία του συμμετέχει στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως καὶ μάλιστα ὡς ἀρκτικό, διότι πράγματι ἡ κίνηση ἡ παλινδρομοῦσα ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ μᾶς ἀποσπᾶ τὴν προσοχή. Πέραν ὅμως τῆς προσοχῆς ἡ παρατεινόμενη ἐπανάληψη τῆς παλινδρομούσης κινήσεως μᾶς ἐπιτρέπει καὶ τὴν ὑπόδειξη καὶ σ' ἄλλους αὐτῆς τῆς κινήσεως. Αὐτὴ ἐπομένως ἡ παράταση μεταβάλλεται σὲ μαρτυρία. Κίνηση λοιπὸν παλινδρομοῦσα (Σ), θαυμάσια (Α), μαρτυρούμενη (Μ) μετασχηματίζεται στὴ λέξη *«σᾶμα»* ἢ *«σῆμα»*.

Σίδηρος (δωρ. *σίδ-ᾶρος* ἢ *σιδ-άρειος)* = ὁ ἐκ σιδήρου ἢ χάλυβος κατασκευασμένος. Τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε στὴ *Θεογονία*, στὸν Ἡσίοδο καὶ στὸν Ὅμηρο. Ἡ λέξη ἔχει μέγιστη σημασία γιὰ τὸν ἀνθρώπινο τεχνικὸ πολιτισμό, καὶ θὰ τὴν ἐρευνήσω εὐρύτερα.

1. Ἡ *Θεογονία* ἀφηγεῖται τὴν παρουσία τοῦ σιδήρου ὡς χάλυβος (στίχ. 161-162) καὶ ὡς σιδήρου στοὺς στίχους 861-866, ὅπου καὶ ἀναφέρει τὴν χύτευσή του. Οἱ στίχοι 161-162 λέγουν: *«αἶψα δὲ ποιήσασα* (γαῖα πελώρη) *γένος πολιοῦ ἀδάμαντος τεῦξε μέγα δρέπανον...»* [ἀμέσως δὲ παρουσιάσθηκε (ἐκ τῶν σπλάχνων τῆς πελώριας γῆς) τὸ γένος τοῦ λευκοῦ χάλυβος καὶ ἔγινε δυνατὸν νὰ χυτευθεῖ ἕνα τεράστιο δρεπάνι]. Κατὰ τὴν ἐπιστήμη τῆς μεταλλειολογίας ὁ σίδηρος στὴ γῆ δὲν ἀπαντᾶ παρὰ μόνο ἑνωμένος, σὰν ὀξείδια καὶ ἅλατα. Σὲ καθαρὴ μορφὴ βρίσκεται μόνο στοὺς μετεωρίτες (ὁ Ἄρης γεννήθηκε κατὰ τοὺς μυθολογοῦντες στὸ οὐράνιο στερέωμα). Στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο τὸ μέταλλο ὑπὸ τὴν μορφὴ τοῦ σιδηροπυρίτου ($FeSe_2$) ὑπῆρχε πάντοτε σὲ ἀφθονία. Ὁ σιδηροπυρίτης χρησιμεύει σὰν μετάλλευμα σιδήρου καὶ ἀποτελεῖ τὸν κορμὸ (γένος) γιὰ τὴν παραγωγὴ χάλυβος. Ὁ χάλυψ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς χημικῆς ἑνώσεως τοῦ σιδήρου μὲ ἄνθρακα σὲ ποσοστὸ ἕως 2%. Ὁ λευκὸς (*πολιὸς*) χυτοσίδηρος, ποὺ εἶναι σκληρὸς ὡς ὁ ἀδάμας, τήκεται σὲ 1250^0C.

2. Γιὰ τὴ χύτευση τοῦ σιδήρου ἔχουμε μία εἰκόνα στοὺς στίχους 861-866: *«Πολλὴ δὲ πελώρη καίετο γαῖα ἀτμῇ θεσπεσίῃ καὶ ἐτήκετο κασσίτερος ὡς τέχνῃ ὕπ' αἰγηῶν ἐν εὐτρήτοις χοάνοισι θαλφθείς, ἠὲ σίδηρος, ὅπερ κρατερώτατός ἐστιν, οὔρεος ἐν βήσσῃσι δαμαζόμενος πυρὶ κηλέῳ τήκεται ἐν χθονὶ δίῃ ὑφ' Ἡφαίστου παλάμῃσιν»* [Σὲ ὑψηλὸ δὲ βαθμὸ ἐκαίγετο ἡ περιέχουσα τὰ πάντα γῆ ἀναδύουσα ἀτμοὺς θεσπέσιους... καὶ ἔλυωνε σὰν τὸν κασσίτερο (καλάϊ) ἢ τὸν σίδηρο, ποὺ εἶναι σκληρότερος ἀπ' ὅλα τὰ μέταλλα, ὅταν μέσα σὲ διάτρητες χοάνες λυώνει μὲ τὶς φροντίδες τῶν ρωμαλέων τεχνιτῶν (μεταλλουργῶν) στὰ φαράγγια τῶν βουνῶν, ἐκεῖ ὅπου συλλαμβάνεται καὶ δαμάζεται μὲ φωτιὰ ὑπέρθερμη καὶ συγκεντρώνεται ῥευστὸς σὲ χῶμα θεϊκὸ (πυρίμαχο), ποὺ τὸ καλοῦν καὶ «παλάμες τοῦ Ἡφαίστου»].

3. Στὸν Ὅμηρο (*Ἰλ.* Σ 468-473) ἡ χύτευση καὶ κατεργασία γίνεται μὲ φυσερὰ ποὺ ἐπιβοηθοῦν τὴν ἄνοδο τῆς θερμοκρασίας: *«Ὣς εἰπών... βῆ δ' ἐπὶ φύσας τὰς δ' ἐς πῦρ ἔτρεψε, κέλευσέ τε ἐργάζεσθαι. Φῦσαι δ' ἐν χοάνοισιν ἐείκοσι πᾶσαι ἐφύσων, παντοίων εὔπρηστον ἀυτμὴν ἐξανιεῖσαι ἄλλοτε μὲν σπεύδοντι παρέμμεναι, ἄλλοτε δ' αὖτε· ὅπως Ἥφαιστος τ' ἐθέλοι καὶ ἔργον ἄνοιτο»* [Αὐτὰ ἀφοῦ εἶπε (ὁ Ἥφαιστος), πῆγε στὰ φυσερά. Αὐτὰ δὲ τὰ ἔστρεψε πρὸς τὴ φωτιὰ καὶ

τοὺς ἔδωσε παράγγελμα ν' ἀρχίσουν νὰ ἐργάζονται. Αὐτὰ δὲ τὰ φυσερὰ σὲ εἴκοσι χοάνες ὅλα φυσοῦσαν ἀέρα ὑπέρθερμο ἐξακοντίζοντάς τον ὡς πυρώδη πνοὴ *(ἀυτμὴν)* καὶ ἄλλοτε ἀνέβαζαν αὐτὴν ἢ τὴν διατηροῦσαν καὶ ἄλλοτε κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ὁ Ἥφαιστος ἤθελε καὶ τὸ ἔργο ἀπαιτοῦσε].

Ὁ σίδηρος εἶναι τελευταῖος στὴν περίοδο τῶν γενῶν τῶν μετάλλων. Ὁ σίδηρος παγιδεύθηκε ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, ποὺ αὔξησε διὰ φυσερῶν τὴ θερμοκρασία ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ τήξη του (*Ὀδ.* Θ 266-366: *«εὕπρηστον ἀυτμὴν»* ἢ *«πυρὶ κηλέῳ»*). Ἡ ἐπινόηση ἑπομένως, ἡ ἀξία λόγου, δὲν ἦταν ἡ τήξη ἀλλὰ αὐτὸ τὸ *«πυρὶ κηλέῳ»*. Τοῦτο προκαλεῖτο διὰ τῆς προσθήκης τῶν φυσερῶν. Ἡ ἐπινόηση αὐτὴ ἦταν ἑπόμενο νὰ διασωθεῖ διὰ τοῦ «Σ», ὡς ἡ παλινδρομοῦσα κίνηση τῶν φυσερῶν ποὺ παγίδευσαν (Ι) (ῥῆμα *ἴσχω*) τὴ δύναμη (Δ), ἡ σκληρότητα τῆς ὁποίας καὶ ἡ χρήση της σὲ πολεμικοὺς σκοποὺς πρόσθεσαν στὴ λέξη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θρακὸς βασιλέως Ἄρη (*ΣΙΔ-ΑΡΗΣ* ἢ *ΣΙΔ-ΑΡΟΣ* κατὰ δωρ. τύπον: «Δαυλός», τεῦχ. 35/84). Ἡ ἐπιστήμη τῆς χημείας δέχεται ὅτι ἡ χημικὴ ὁρολογία ἀποτελεῖ σύνοψη τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητας. Κατ' αὐτὴν τὰ ὀνόματα τῶν πρώτων μετάλλων, ὅπως *χρυσός, ἄργυρος, μόλυβδος, χαλκός, σίδηρος* ἀνήκουν στὴν «προ-ινδο-ευρωπαϊκὴ» ἐποχὴ καὶ ἡ προέλευσή τους εἶναι ἐντελῶς ἀδιερεύνητη ἐτυμολογικά!.. Μετὰ τὴν ἐτυμολογία τῆς λέξεως *«σίδηρος»* δίνω πολὺ συνοπτικὰ ἄλλο ἕνα παράδειγμα μὲ τὴ λέξη *χρυσός* (ποὺ θὰ συναντήσομε στὸ οἰκεῖο λῆμμα):

ΧΡΥΣΟ(ς)
Χ = χθόνιος, δηλ. ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εὑρισκόμενος,
Ρ = στὶς ροὲς ὑδάτων,
Υ = ὑφελκόμενος
Σ = διὰ παλινδρομικῶν κινήσεων (κοσκίνισμα),
Ο = ὁρατὸς ἀμέσως.

Σίζω *[«ῥῆμα σχηματισθὲν κατ' ὀνοματοποιίαν = ἐκφέρω ἦχον συριστικὸν καὶ λέγεται μάλιστα ἐπὶ τοῦ ἤχου ὃν ἐκφέρει τὸ θερμὸν μέταλλον ἐμβαπτόμενον εἰς ψυχρὸν ὕδωρ πρὸς ὃν παραβάλλεται ὁ ἦχος ὃν ὁ Ὅμηρος λέγει ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ Κύκλωπος ἐποίει, ὅταν ὁ περιφλεγὴς κοντὸς ἐνεπήχθη εἰς αὐτόν, "ὡς τοῦ σίγ' ὀφθαλμὸς ἐλαϊνέῳ περὶ μοχλῷ" (Ὀδύσ. Ι 394). Ἐντεῦθεν σιγμός, σισμός, σῖγμα, σῖξις. Καθ' Ἡσύχ. "σίγε· ἦχει κατὰ μίμησιν ἤχου"»].* αὐτὰ ἀναφέρει τὸ λεξικὸ Liddell καὶ Scott. Δὲν θὰ προσθέσω τίποτε ἄλλο.

Σίντιες: ὄνομα τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς Λήμνου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πειρατές. Στὸν Ὅμηρο ἡ λέξη *«Σίντης»* (*Ἰλ.* Λ 481) ἔχει τὴ σημασία τοῦ ἅρπαγος καὶ σπαράσσοντος τὰ θύματά του: *«ἐπί τε λῖν ἤγαγε δαίμων σίντην· θῶες μέν τε διέτρεσαν, αὐτὰρ ὁ δάπτει»* [ἂν στὸ λέοντα τὸν ἁρπακτικὸ καὶ σπαράσσοντα τὴ λεία του ὁδηγήσει κάποιος θεὸς (τὰ τσακάλια ποὺ κυνηγοῦν τὸ κερασφόρο ἐλάφι), τότε τὰ τσακάλια σκορπᾶνε ταραγμένα καὶ ἀμέσως ὁ λέων τὸ καταβροχθίζει]. — Καθ' Ἡσύχιον *«σίνται· κακοῦργοι»*. Ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζας *ΣΙΝ-* καὶ τὸ ῥῆμα *«σίνομαι»*, ποὺ σημαίνει βλάπτω, ἐπιφέρω βλάβην ἢ ζημίαν εἴς τινα. Ἐπίσης οἱ λέξεις *«σίνος»* = φθορά, πληγή, *«σίντης»*, *«Σίντιες»* κ.ἄ.

Στὴ λέξη αὐτὴ ἡ ἁρπαγὴ διὰ τῆς πειρατείας ἀποτυπώθηκε ὡς βασικὴ της σημασία. Ἔτσι ὁ κινούμενος συνεχῶς παλινδρομῶν πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις (Σ)

καὶ ἰσχυρῶς (Ι) διὰ τῆς νηὸς (Ν) καταφέρων τὰ πλήγματα (Τ) μᾶς συνθέτουν τὴν εἰκόνα.

Σῖτος: ὄνομα περιλαμβάνον καὶ τὰ δύο δημητριακά, πυρὸν (σιτάρι) καὶ κριθήν. Στὴν *Ὀδύσσεια* (Ν 244): *«Ἐν μὲν γὰρ οἱ σῖτος ἀθέσφατος, ἐν δέ τε οἶνος γίγνεται·»* [Διότι σ' αὐτὴν (τὴν Ἰθάκη) οἱ σοδειὲς δημητριακῶν ὑπερβαίνουν κάθε θαυμασμό, ἐπίσης καὶ κρασὶ βγάζει]. Σημειώνω, ὅτι τὴν Ἰθάκη ὁ Ὅμηρος ἀλλοῦ τὴν ὀνομάζει *«κραναήν»*, δηλαδὴ πετρώδη ἢ *«τραχεῖαν»*, *«οὐκ εὐρεῖαν»*. Τώρα πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ παράγει δημητριακὰ ὑπερβαίνοντα καὶ θεοῦ δύναμη, αὐτὸ προστίθεται ἴσως στὰ πολλὰ ἐρωτήματα τῶν μελετητῶν περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τῆς νήσου Ἰθάκης. Τὸ ὄνομα πάντως *σῖτος* δὲν εἶχε τὴ σημασία τὴ σημερινή, ἀλλὰ προσδιόριζε τὸν ἄρτο ποὺ παρασκευάζετο ἐκ δημητριακῶν: *«ὅσσοι νῦν βροτοί εἰσι ἐπὶ χθονὶ σῖτον ἔδοντες»* [*Ὀδύσ.* Θ 222: ἐκ τῶν οἰωνδήποτε σημερινῶν ἀνθρώπων ποὺ βρίσκονται ἐπὶ γῆς καὶ τρέφονται μὲ ἄρτο]. Στὴν *Ἰλ.* (Θ 188 καὶ Κ 569) ὁ *πυρὸς* (σῖτος) καλεῖται *«μελίφρων»*, δηλ. ἡδὺς στὴν ἐσωτερική του οὐσία: *«μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν οἶνον τ' ἐγκεράσασα πιεῖν...»* [γλυκόγευστο ἀλεύρι ἔρριξε μέσα στὸ κρασὶ καὶ ἀναμίξασα τοὺς ἔδωσε νὰ πιοῦν]. Καὶ ἐπίσης *«ἵπποι ὠκύποδες ἕστασαν μελιηδέα πυρὸν ἔδοντες»*. Σ' αὐτὸ τὸ στίχο ὁ *πυρὸς* (στάρι) εἶναι γλυκόγευστος καὶ ὡς καρπός, χωρὶς ἀποφλοίωση. Αὐτὸς δὲ ὁ μὴ ἀποφλοιωμένος καρπὸς τῶν δημητριακῶν δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἡ γλυκόγευστη τροφὴ τῶν ἵππων.

Ἂς ἐξετάσουμε τώρα τὴ λέξη *«ΣΙΤος»*. Πράγματι τὸ κοσκίνισμα τῶν ἀλευροποιημένων δημητριακῶν μᾶς δίνει καὶ τὴν εἰκόνα τῆς παλινδρομικῆς κινήσεως καὶ τὸν ἦχο «ΣΙ»· ἔτσι δὲν μένει παρὰ νὰ δεχθοῦμε ὅτι ἡ πρώτη τεχνικὴ τῆς ἀλέσεως τῶν δημητριακῶν ἦταν τὸ *«τύπτειν»* αὐτὰ (Τ) ἐντὸς κοίλων πετρῶν.

Σιγάω ἢ ***Σιωπάω*** = εἶμαι ἄφωνος, ἀκίνητος, σταματῶ τὶς ὁμιλίες. Στὸν Ὅμηρο τὸ συναντοῦμε μὲ προστακτικὴ σημασία (*Ἰλ.* Ξ 90): *«σίγα, μή τις ἄλλος Ἀχαιῶν τοῦτον ἀκούσῃ μῦθον»* [σιώπα (μὴν ἀνοίγεις τὸ στόμα σου ἔστω καὶ γιὰ τὴν ἐλάχιστην πνοή), μήπως κάποιος ἄλλος ἐκ τῶν Ἀχαιῶν ἀκούσει αὐτὴ τὴν ὁμιλία]. Ἐπίσης (*Ἰλ.* Β 280): *«εἰδομένη κήρυκι σιωπᾶν λαὸν ἀνώγειν»* [μεταμορφωμένη (ἡ Ἀθηνᾶ) σὲ κήρυκα πρόσταζε τὸ λαὸ νὰ σωπαίνει].

Στὴν πρώτη λέξη ἡ εἰκόνα τῆς κινήσεως ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ὁμιλεῖ ἔντονα (Σ καὶ Ι), ἰσχυρὰ δὲ ὅταν ἐκβάλλει γόους (Γ), ἀλλάζει ἀμέσως μόλις ἀφαιρεθοῦν (Α) τὰ στοιχεῖα αὐτά, ὁπότε ἔχουμε σιγή, σιωπή. Στὴ δεύτερη λέξη ἐπίσης ἡ εἰκόνα τῆς κινήσεως κ.λπ. (Σ) ἀκολουθεῖται (Ι) ἀπὸ ἰσχυρὲς κραυγὲς [τὸ «Ω», δύναται νὰ ἀντικατασταθεῖ στὸν παλαιότερο τύπο γραφῆς μὲ FO ἢ OF (δίγαμμα) ἢ ἀκόμη μὲ δύο ΟΟ, ὥστε νὰ ἔχουμε τὴν ἀπωλεσθεῖσα προσωδία], ποὺ ἀκούγονται κατὰ τὴν καταφορὰ πληγμάτων (Π)· ἡ ἀπομάκρυνση ἢ ἀφαίρεση τῶν κραυγῶν (Α) φέρνει τὴ σιωπή. Καὶ πάλι ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἴδια εἰκόνα. Ἡ σημασία βεβαίως τῆς σιωπῆς ὄχι ὡς προσταγῆς ἀλλὰ ὡς αὐτοπειθαρχίας καὶ ὡς μέσου αὐτοσυνειδησίας εἶναι μεγάλης σημασίας ἐπίτευγμα προσωπικὸ γιὰ ἕνα ἕκαστον ἄνθρωπο.

Σκαιὸς = ὁ κατὰ τὴν ἀριστερὰ χεῖρα τόπος, ὁ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς πράττων. Ὁ οἰωνοσκόπος τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου στὰ πανάρχαια χρόνια ἔβλεπε πάντοτε πρὸς βορρᾶν, ὥστε εἶχε τὴν ἀριστερὰ χεῖρα πρὸς δυσμάς· ἐντεῦθεν *«Σκαιαὶ Πύ-*

λαι»: ἡ πρὸς δυσμὰς πύλη τῆς Τροίας (*Ἰλ.* Γ 149)· ἢ στὴν *Ὀδύσσεια* (Γ 295) *«ἔνθα νότος μέγα κῦμα ποτὶ σκαιὸν ῥίον ἀπωθεῖ ἐς Φαιστόν»* [ὅπου ὁ νοτιᾶς μεγάλα κύματα σπρώχνει πρὸς τὸ δυτικὸ ἀκρωτήριο τῆς Φαιστοῦ]. Ἐπίσης τὰ πτηνὰ ἔλεγαν ὅτι ὁσάκις προμήνυαν κακό, ἐφαίνοντο πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἢ πρὸς δυσμὰς φεύγοντα, ὅταν δὲ καλό, πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς ἀνατολάς. Μεταφορικῶς ἀργότερα ἐπὶ προσώπων: ὁ μεταχειριζόμενος τὴν ἀριστερὰ χεῖρα, δυσκίνητος, ἄχαρις, ἀνεπιτήδειος.

Ἡ λέξη μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα τῶν σημείων «Σ», δηλαδὴ τῆς κινήσεως τῶν *οἰωνῶν* (πτηνῶν) ποὺ φεύγουν πρὸς δυσμὰς ὡς ἀγγελιοφόροι κακῶν (Κ) ἐκπλήξεων (Α!) σχετικῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴ μορφὴ (Ι = ἴσος πρὸς ἴσον).

Σκάφος = τὸ σκάπτειν (ῥίζα *ΣΚΑΠ-*). Παρ' Ἡσιόδῳ (*Ἔργ. κ. Ἡμ.* στίχ. 570) *«τότε δὴ σκάφος οὐκέτι οἰνέων»,* ὅταν λέγει ὅτι, ὅταν ὁ «φερέοικος», δηλαδὴ ὁ σαλίγκαρος, ἀνεβαίνει στὴ φλούδα τῶν δένδρων... [τότε δὲν εἶναι ἀκόμη καιρὸς νὰ σκάψεις τ' ἀμπέλια σου]. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη ὡς τὸ ὑποκοριστικὸ τοῦ *«σκαφὶς»* (*Ὀδ.* Ι 223). Ὅταν, μᾶς λέγει, ὁ Ὀδυσσεὺς μὲ τοὺς συντρόφους του ἤλθαν στὸ μαντρὶ τοῦ Κύκλωπος Πολύφημου, παρατηροῦσαν στὸ πέτρινο ἄντρο ἐκτὸς ἀπ' τὸν θαυμάσιο τρόπο ποὺ ἦταν χωρισμένα τὰ πρόβατα ἀπ' τὰ γίδια καὶ ἀκόμη τὰ μικρά τους καὶ ὅλα τὰ δοχεῖα *[«γαυλοί τε σκαφίδες, τετυγμένα, τοῖς ἐνάμελγεν»:* καρδάρες καὶ ξύλινους μικροὺς κάδους φτιαγμένα γιὰ τὴν συγκέντρωση τοῦ γάλακτος καὶ γιὰ τὸ ἄρμεγμα].

Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ εἰκόνα τοῦ *ΣΚΑ(Π)-* ἢ *ΣΚΑ(Φ)-*, αὐτὴ δηλαδὴ ποὺ μᾶς δίνει ἡ λέξη *σκάφος;* Ὁ ἄνθρωπος ποὺ σκάπτει κάνει τὴ γνωστὴ κίνηση «Σ», ἀνεβοκατεβάζει τὸ σῶμα του, κρατώντας κάποιο σκαπτικὸ ἐργαλεῖο, μὲ τὸ ὁποῖο ἀνοίγει κοιλότητες (Κ), δηλ. σκάπτει τὸ χῶμα. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι θαυμάσιο (Α!) γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς *φυᾶς* (τῶν φυτῶν). Καὶ ἡ *σκαφὶς* περικλείει ἐπίσης τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ μὲ κάποιο ἐργαλεῖο ἀνάλογο *ΣΚΑΠΤ(ει)* τὸ φυσικὸ αὐτὸ ὑλικό, τὸ ξύλο, πρᾶγμα ἐπίσης θαυμαστό, διότι περιέχει τὴν ἀρχικὴ πνοὴ (Π) τῆς τέχνης (Τ).

Σκήπτω (ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΚΑΠ-* παράγεται καὶ ἡ λέξη *σκῆπτρον* ἢ δωρ. *σκᾶπος*): ἡ λέξη σημαίνει ὑποστηρίζω, ὑπερείδω, πιέζω τι ἐπί τινος, ἀκκουμβῶ ἐπί τινος. Ἀκόμη προβάλλω πρὸς ὑποστήριξιν. Παρέθεσα ἀμέσως τὴ λέξη *«σκήπτω»,* διότι στὴν οὐσία καὶ ὡς τῆς αὐτῆς ῥίζας μὲ τὸ *«σκάπτω»* μᾶς θέτει ἕνα σημαντικὸ ἐρώτημα ἐπὶ τῆς ταυτότητας τῶν δύο λέξεων, ἡ ἀπάντηση στὸ ὁποῖο εἶναι σημαντικώτερη τοῦ ἐρωτήματος. Πράγματι καὶ οἱ δύο λέξεις ἔχουν, καὶ ὀρθῶς, τὴν κοινὴ αὐτὴ ῥίζα, διότι καὶ ὁ ἀγρότης διὰ τοῦ εἰς χεῖρας του ἐργαλείου καλλιεργεῖ τὴν ἄρουρα, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ βλαστήσει ὁ σπόρος ποὺ βρίσκεται στὰ σπλάχνα της καὶ νὰ δώσει καρποὺς καλούς· καὶ ὁ *«ἀγός»,* ὁ ἡγέτης, κρατᾶ στὰ χέρια του τὸ σύμβολο, τώρα, τῆς δικῆς του κοπιώδους ἐργασίας, γιὰ νὰ καλλιεργήσει καὶ αὐτὸς τὸ «εἶναι» τοῦ ἀνθρώπου, μὲ σκοπὸ νὰ βλαστήσει ὁ ἐντὸς αὐτοῦ σπόρος τῆς δημιουργίας, ἀνάλογος πάντοτε πρὸς τὸ ἔδαφος ποὺ ῥίπτεται ἢ τῶν φυσικῶν αἰτίων ποὺ θὰ ἐπισυμβοῦν στὴ φυλὴ (*φυὰν*) κατὰ τὴν ἀνάπτυξή της. Ὅλες ἑπομένως οἱ μεταφορικὲς σημασίες ποὺ «ἐπενδύθηκαν» στὸ *«σκάπτω»* ἔχουν τὴν αὐτὴ βάση. *«Ἀνὰ δὲ κρείων Ἀγαμέμνων ἔστη σκῆπτρον ἔχων».* Στὸ

στίχο αὐτὸ τῆς *Ἰλιάδας* (Β 101) ὁ Ἀγαμέμνων, ποὺ γνωρίζομε ὅτι ὑπῆρξε ὁ πρῶτος μεταξὺ τῶν ἴσων βασιλέων τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἀποκαλοῦν *«ἄνα»*, κρατοῦσε τὸ σκῆπτρο τῆς ἀνώτατης ἐξουσίας. Ὁ Ὅμηρος μᾶς δίνει μιὰ σειρὰ τῶν *«ἄνα»*. Στὴ λέξη *«βασιλεὺς»* ἔχω ἀναπτύξει τὴ σημασία της (βλ. «Δαυλόν», τεῦχος 74). Ἐδῶ χάριν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας παραθέτω ἐκ τῶν ἀμέσως ἑπομένων στίχων τῆς *Ἰλιάδας* καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πρώτων αὐτῶν *«ἄνα»*, ὅπως ὁ Ὅμηρος διέσωσε: (α) Κρόνος εἰς Δία, (β) Ζεῦς εἰς Ἑρμῆν, (γ) Ἑρμῆς εἰς Πέλοπα, (δ) Πέλοψ εἰς Ἀτρέα, (ε) Ἀτρεὺς εἰς Θυέστην, (στ) Θυέστης εἰς Ἀγαμέμνονα. Αὐτὴ ἡ σειρὰ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἀλήθεια, ἔχουν παραληφθεῖ ὀνόματα ὅπως τοῦ Πελία, ποὺ ἡ *Θεογονία* (στίχ. 995) ἀναφέρει ὡς *«μέγαν βασιλέα ὑπερήνορα»*, ὡς *«ἄνα»* μεταξὺ τῶν βασιλέων καὶ μάλιστα ὑψηλόφρονα, ὅπως ἐπίσης τὸ ὄνομα τοῦ Δευκαλίωνος, ὁ ὁποῖος καὶ βασίλευε κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς μεγάλης καταστροφῆς. Τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται στὰς *Ἠοίας* ἢ *«Κατάλογον»*, στὸν ὁποῖο γενεαλογοῦνται ἀπὸ μητρικὲς ρίζες τὰ ἡρωϊκὰ γένη. Σ' αὐτὸν ὀνομάζετται *«ἀγαυός»*. Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλι ὅτι στὴ λέξη *βασιλεὺς* («Δαυλός», τεῦχος 74) μιλῶ γιὰ τὶς σημασίες τοῦ *«Βᾶ»*, (*ἀγὸς* ἢ *βαγὸς* καθ' Ἡσύχιον). Ἡ λέξη *ἀγαυὸς* σημαίνει ὁ «ἐπιφανής», ὁ ἐξαίρετος ὁδηγός. Ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ στὴν *Ἰλιάδα* τὸν Ἰδομενέα ἀπόγονο σκηπτούχων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ *«ἀγαυοῦ Δευκαλιδάο»*. Αὐτὰ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς λέξεως *«σκῆπτρον»*.

Σκιὰ = ἴσκιος, φάντασμα, ὄνειρο. Στὸν Ἡσίοδο τὴ συναντοῦμε μὲ τὴν πρώτη σημασία της: ἴσκιος (*Ἔρ. κ. Ἡμ.* στίχ. 587): *«Ἀλλὰ τότ' ἤδη εἴη πετραίη τε σκιὴ καὶ βίβλινος οἶνος,...»*. [Ἀλλὰ τότε (ὅταν ὁ Σείριος μεσουρανεῖ καὶ ἡ ζέστη εἶναι μέγιστη) θὰ εὐχόμουν ἀμέσως νὰ εἶμαι στὸν ἴσκιο στὰ πόδια ἑνὸς βράχου καὶ μὲ τὸ κρασί μου συντροφιὰ ἀπὸ τὴν Βίβλο]. Γιὰ τὴν προέλευση τῆς λέξεως *«βίβλινος»* ἔχει γραφεῖ ὅτι ἦταν κρασὶ κάποιας θρακικῆς περιοχῆς ἢ τύπος κρασιοῦ τῆς Ἄσκρας. Νομίζω ὅτι καὶ ἡ νῆσος Μῆλος, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχαία ὀνομασία ἦταν *Βυβλίς*, μπορεῖ νὰ ἔχει σχέση μὲ τὸ κρασὶ αὐτό. Εἶναι ὅμως ἀκόμη δυνατὸν ὁ οἶνος βίβλινος ἢ βύβλινος νὰ ἦταν καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως Βίβλου ἢ Βύβλου στὸ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Νείλου, ἀπὸ ὅπου καὶ ἡ καταγωγὴ τοῦ φυτοῦ πάπυρος. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη καὶ μὲ τὴ δεύτερη σημασία της (Λ 207): *«τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῆ εἴκελον ἢ καὶ ὄνείρῳ»* [τρεῖς φορὲς μέσα ἀπ' τὰ χέρια μου τὴν ὀπτασία τὴν ὅμοια (μὲ τὴν σεβάσμια «πότνια» μητέρα του) ἢ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνειρο (ὅρμησα) νὰ πιάσω]· οἱ ἀνωτέρω στίχοι προέρχονται ἀπὸ τὴ Ραψωδία Λ (*«Νέκυια»* ἢ *«Περὶ νεκρῶν»*). Ἀνάπτυξη τῆς λέξεως *«Νέκυια»* γίνεται στὸ λῆμμα «Ν»[1].

Ἂς δοῦμε τώρα τὴν εἰκόνα τῆς λέξεως *«σκιὰ»* ἢ *«σκιή»*. Εἶναι σ' ὅλους μας γνωστὸ ὅτι ἀναλόγως τῆς θέσεως τὴν ὁποία λαμβάνει ἕνα σῶμα ἱστάμενο στὸ φῶς, ἡ σκιά του κινεῖται πέριξ αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴ θέση του στὸ φῶς ἢ ἐκ τῆς κινήσεως αὐτοῦ ἢ τοῦ φωτός. Ὁ ἄνθρωπος ἰδιαιτέρως παρετήρησε ὅτι ἡ σκιά του ἄλλοτε τὸν ἀκολουθεῖ, ἄλλοτε προηγεῖται αὐτοῦ καὶ ἀκόμη ὅτι αὐτὴ εἶναι τὸ εἴδωλο τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἔτσι ἡ παλινδρομοῦσα κίνηση καὶ τὸ σύμβολό

1. Ἡ δημοσίευσή του θὰ γίνει ἀργότερα, σὲ προσεχὲς τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ».

της «Σ» ἔγιναν καὶ τὸ ἀρκτικὸ γράμμα τῆς λέξεως *«σκιά»*. Τὸ γράμμα ποὺ ἀκολουθεῖ (Κ) ὑποδηλώνει τὸ «κρατέω», δηλαδὴ τὴν ἀπόλυτη ἐξάρτηση, ὡς τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸν δοῦλο, μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς σκιᾶς του. Τὸ τρίτο γράμμα (Ι) μᾶς τονίζει τὴν ἰδιαίτερη σύνδεση, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρή, τῶν δύο προηγουμένων ἐννοιῶν. Ἔτσι ἡ κάθε σκιὰ ἀνήκει σ' ἕνα ἕκαστο πρᾶγμα. *Σκιροφοριών* λέγεται ὁ 12ος μῆνας, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ Ἰουνίου καὶ πρῶτο τοῦ Ἰουλίου. Ἀντιλαμβανόμεθα ἔτσι καὶ τὴν ἀξία τῆς σκιᾶς.

Σκληρὸς = ἐπὶ ἤχου, τραχύς, βαρύς, βαθύς, κρατερός. Ἡ λέξη ἐκ τῆς *«Θεογονίας»* (στίχ. 839): *«Σκληρὸν δ' ἐβρόντησε καὶ ὄβριμον, ἀμφὶ δὲ γαῖα/σμερδαλέον κανάβησε καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε/πόντος τ' Ὠκεανοῦ τε ῥοαὶ καὶ τάρταρα γαίης»* [Συντάραζε δὲ ὁ φοβερὸς βρόντος ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ βροχὴ καὶ γύρω του ἡ γῆ μὲ φοβερὸ καὶ φρικαλέο πάταγο ἀντιβούϊσε κι ὁ μέγας Οὐρανὸς ἐπάνω του καὶ ὁ Πόντος καὶ τὰ ὠκεάνια ρεύματα καὶ τὰ τάρταρα τῆς γῆς]. Ἀπὸ τὴ μοναδικὴ αὐτὴ περιγραφὴ τῆς *Θεογονίας*, ποὺ ἀνήκει στὴ σύγκρουση τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Τυφωέως ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Τιτάνων, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς καὶ τὴ σημασία τῆς λέξεως *«σκληρὸς»* ἢ *«σκλᾶρὸς»* (κατὰ τὸ λεξικὸ Liddell καὶ Scott). Ὁ Ἡσύχιος *«σκηρὸν»* ὀνομάζει τὸ τραχὺ καὶ *«σκειρὸν»* τὸ σκληρό.

Ἡ μεταφορικὴ σημασία «σκληρὸς» μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα τῆς ταραχῆς, δηλ. τῆς παλινδρόμου κινήσεως πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις (Σ), τὴν ὁποία προκαλοῦν τὰ κτυπήματα (Κ) τοῦ ἐλλόγου ὄντος (Λ) καὶ τὰ ὁποῖα ἐπιτείνουν (Η ἢ Α μακρὸν) τὸ ῥῆγμα (Ρ) τῶν σχέσεων ἢ ὀφείλονται στὴν ἀπομάκρυνση (Α στερητικὸ) τοῦ ῥηματικοῦ λόγου (Ρ) καὶ ἐπομένως στὴ ζωώδη μεταχείριση τοῦ «ἄλλου» ὑπὸ τοῦ σκληροῦ. Σ' αὐτὸ τὸ στίχο ἡ λέξη *«σκληρὸς»* ἀνήκει στὴν βροντὴ ποὺ ἐκτοξεύει ὁ Ζεύς. Αὐτὴ ἡ βροντὴ συνταράσσει καὶ προκαλεῖ ὅλα τὰ ἑπόμενα φαινόμενα. Αἰτία δὲ αὐτῆς τῆς ἐκτοξεύσεως ὑπὸ τοῦ *«ἄνα»* Διὸς εἶναι ἡ στάση τοῦ τελευταίου τιτᾶνος, τοῦ Τυφωέως, ὁ ὁποῖος ὡς ὁ ἰσχυρότερος ὅλων τῶν ἄλλων, δὲν δέχθηκε νὰ ὑπακούσει στὸν Δία, ἀλλὰ σκοπὸν εἶχε *«ὅ γε θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοις ἀνάξειν»* [νὰ βασιλεύσει αὐτὸς καὶ σὲ θνητοὺς καὶ στοὺς βασιλεῖς]. Στὸ λῆμμα «Τ» καὶ στὴ λέξη *«Τιτᾶν»* ἀναφέρονται συνοπτικὰ τὰ αἴτια αὐτῆς τῆς μεγάλης συγκρούσεως, Τιτάνων καὶ Διός[2].

Σκολιὸς: τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε στὸν Ὅμηρο μὲ τὴ σημασία τοῦ διεστραμμένου (*Ἰλ.* Π 387): *«οἵ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θεμιστὰς /ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες·»* [οἱ ὁποῖοι μὲ τρόπο αὐθαίρετο στὴν ἀγορὰ ὡς διεστραμμένες κρίνουν τὶς ἀποφάσεις τῶν δικαστῶν, ποὺ ἀπομακρυνόμενοι ἐκ τῆς δικαιοσύνης οὐδόλως ἐνδιαφέρονται γιὰ τῶν θεῶν τὴν τιμωρία]. Στὸν Ἡσίοδο (*Ἔργ. κ. Ἡμ.* στίχ. 192, 219) μὲ τὴ σημασία καὶ πάλι τοῦ διεστραμμένου (192) καὶ ἄδικου (219): *«βλάψει δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρείονα φῶτα μύθοισιν σκολιοῖς ἐνέπων»* [θὰ συντρίψει δὲ ὁ ἄσημος τὸν ἄριστο καὶ γενναῖο διαστρέφοντας τὴν ἀλήθεια μὲ δόλια λόγια]· στὸ στίχο 219: *«Αὐτίκα γὰρ τρέχει Ὅρκος ἅμα σκολιῇσι δίκῃσιν»* [διότι πάραυτα σπεύδει ὁ Ὅρκος νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἄδικη κρίση].

---

2. Ἡ σχετικὴ δημοσίευση θὰ γίνει ἀργότερα, σὲ προσεχὲς τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ».

Ἂς δοῦμε τώρα καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ *«σκολιοῦ»*. Ὁ κατευθυνόμενος πρός τι καὶ ἐπιστρέφων ἢ ἀλλάζων κατεύθυνσιν μὲ παλίνδρομον κίνησιν (Σ), κακὸν (Κ) ὄμμα (Ο) ἔχων καὶ λόγον (Λ) ὁδηγῶν (Ι = ἰθύνων). Ἀργότερα, μὲ μεταφορικὴ σημασία, ὁ κυρτός, στραβός, λοξός, συνεστραμμένος, συμπεπλεγμένος.

Σκοπὸς = φύλαξ, φρουρὸς ἐπί τινος ὑψηλοῦ τόπου ἱστάμενος (σκοπιὰ) γιὰ νὰ ἐποπτεύει, παρατηρεῖ τὰ συμβαίνοντα. *Οὖρος* ἐλέγετο ἐπίσης ὁ φύλαξ, φρουρός. *Βῶροι* ἐκ τῆς ρίζας *FOP-* ἢ *BOP-* οἱ ὀφθαλμοὶ καθ' Ἡσύχιον. Ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζας *φρουρός, φρουρά, τιμα-ορ-ός* κ.λπ. Τὴ λέξη συναντοῦμε στὸν Ὅμηρο μὲ τὴ σημασία τοῦ δικαιοκρίτου παρατηρητοῦ, π.χ. (*Ἰλ.* Ψ 359): *«τήλοθεν ἐν λείῳ πεδίῳ· παρὰ δὲ σκοπὸν εἶσεν»* [πέρα ἐκεῖ στὸν κάμπο παρατηρητὴ δικαιοκρίτη ὅρισεν (ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν ἰσόθεο Φοίνικα)]· μὲ τὴ σημασία τοῦ κατασκόπου, π.χ. (*Ὀδ.* Χ 156) *«τῶν δὲ σκοπὸς ἦεν ἀμείνων»* [αὐτῶν δὲ ὁ κατάσκοπος ἦταν πιὸ ἐπιδέξιος]· καὶ μὲ τὴ σημασία ἐπίσης τοῦ στόχου ποὺ θέτει ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ τὸν ἐπιτύχει: *«σκοπὸν ἄλλον, ὃν οὔπω τις βάλεν ἀνήρ, εἴσομαι αἴκε τύχωμι»* [*Ὀδ.* Χ 6: ἄλλον στόχο θέτω ἐπιτυχίας, ποὺ κανένας ἄντρας ἀκόμη δὲν πέτυχε].

Ὁ φύλαξ εἶναι κατ' ἀρχὴν ὁ γρηγορῶν ἄνθρωπος, ὁ ἀγρυπνῶν. Γιὰ νὰ εἶναι ὅμως φύλαξ, δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ παραμένει ἄγρυπνος, ἀλλὰ νὰ ἐκδηλώνει συνεχῶς διὰ κινήσεων (Σ) παλινδρομικῶν ὅ,τι ἔχει θέσει ὑπὸ τὸ κράτος (Κ) τῶν ὀφθαλμῶν (Ο), ὅσα παρατηρεῖ (Π) στὸν πέριξ χῶρο.

Σκότος = ἡ ἔλλειψη φωτὸς (ἀντίθετο τοῦ *φάος*). Πάντοτε παρ' Ὁμήρῳ ἐπὶ τοῦ σκότους τοῦ θανάτου, π.χ. (*Ἰλ.* Δ 461) *«τὸν δὲ σκότος ὄσσε κάλυψεν»* [τὰ μάτια του τὰ σκέπασε σκοτάδι (σωριάστηκε νεκρὸς)]· ἢ (*Ἰλ.* Ε 47) *«στυγερὸς δ' ἄρα μιν σκότος εἶχε»* [τὸ μισητὸ σκοτάδι τὸν κατέλαβε].

Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἔξυπνος (ὁ μὴ κοιμώμενος) ἀνοιγοκλείνει τὰ βλέφαρά του (Σ), δύο δὲ καταστάσεις κρατοῦν (Κ) (ἐξουσιάζουν αὐτὸν) καὶ καλύπτουν τοὺς ὀφθαλμούς του (Ο) μὲ τὸ πέπλο τῆς νύκτας, ὁ ὕπνος καὶ ὁ θάνατος, τέκνα ἀμφότερα τῆς νύκτας (*Θεογ.* στίχ. 212)· τὸ διαρκὲς ὅμως σκοτάδι τὸ φέρνει ἡ τελευτὴ (Τ), τὸ τέλος, ἡ ἐκπλήρωση, συμπλήρωση παντὸς πράγματος, ὅθεν τὸ *σκότος* κεῖται ἐπὶ τοῦ ὁρίου ἢ τέρματος, ἐπὶ τοῦ ἄκρου σημείου ἢ τοῦ ἐσχάτου ἄκρου τῆς ζωῆς (φωτὸς) στοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπ' ὅπου καὶ βυθίζεται αὐτὸς στὸ σκότος.

Σμερδαλέος = φοβερὸς ἰδεῖν, φρικτός, φρικαλέος, τρομερὸς στὴν ἀκοή. Στὴν Ἰλιάδα (Β 309) *«ἔνθα ἐφάνη μέγα σῆμα· δράκων ἐπὶ νῶτα δαφοινός, σμερδαλέος...»* [Ἐκεῖ ἐφάνη σπουδαῖο σημάδι, φίδι τρομερὸ στὴν ἀκοή, κατακόκκινο στὴ ράχη]· ἐπίσης στὴν Ἰλιάδα (Θ 92) *«σμερδαλέον δ' ἐβόησεν ἑπτορύνων Ὀδυσῆα»* [μὲ κραυγὲς φρίκης φώναζε (ὁ βροντόφωνος Διομήδης), γιὰ νὰ παρακινήσει τὸν Ὀδυσσέα]. Ἡ λέξη εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὴ λέξη *«σμερδνός, ἡ, ὀν»* καὶ τὴν κατάληξη *«-λέος»* μὲ τὴ σημασία τοῦ ἐντόνως (ἀφθονία, πλησμονή), ἐκείνου ποὺ δηλοῖ τὸ πρωτότυπο. Καὶ στὰ δύο παραδείγματα πρόκειται περὶ φωνῆς, ἤχου. Ὁ ἦχος αὐτός, ὀξύς, ποὺ προκαλεῖ ἀνατριχίλα (ῥῆμα *ῥρίσσω*), δημιουργεῖται ἐκ τῆς τριβῆς τῆς *σμύριδος* (ἢ *σμ-ί-ριδος* καθ' Ἡσύχιον) ἐπὶ τοῦ λίθου πρὸς λείανσιν αὐτοῦ. Γνωστὴ δὲ σ' ὅλους ἡ κίνηση τῆς τριβῆς γιὰ τὴ λείανση τοῦ λίθου. Ἀλλὰ καὶ τῶν φιδιῶν ἡ φωνὴ *«συριγμὸς»* (ῥῆμα *συρίζω*) ἀποκαλεῖτο. Ὁ Ὅμηρος

ἐπίσης θέλοντας νὰ μᾶς δώσει τὴν εἰκόνα τῆς φωτιᾶς ποὺ προχωροῦσε στὸν κάμπο μπροστὰ στὴν Τροία, μᾶς λέγει: *«θαύμαζεν πυρὰ πολλά, τὰ καίετο Ἰλιόθι πρὸ αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπὴν ὁμαδόν τ' ἀνθρώπων»* [θαύμαζε τὶς φωτιὲς ποὺ ξάπλωναν μπροστὰ στὴν Τροία μὲ ἕναν ἦχο (ὅμοιο) μὲ τὸ ὀξὺ σύριγμα τῶν αὐλῶν (ἀνακατεμένο) μὲ τὶς ὁμαδικὲς πολεμικὲς κραυγὲς τῶν ἀνθρώπων].

Ἡ λέξη μετὰ ταῦτα στηριγμένη στὴν ὀνοματοποιία μᾶς δίνει ὡς εἰκόνα ἕναν ἄνθρωπο ποὺ ταράσσεται (Σ) ὡς ἐκ μανίας (Μ) καὶ ἀκόμη (Α) ἐκ τοῦ ῥίγους (Ρ) (ῥῆμα *ῥιγέω* = μεταφ. φρίττω, ἀνατριχιάζω ἐκ φρίκης) καὶ δέους (Δ), ὅλα δὲ αὐτὰ σὲ ἀθροιστικὴ ἔνταση (Α).

Σόλος = δίσκος τοῦ ὁποίου ἔκαναν χρήση στοὺς ἀγῶνες οἱ ἀθλητές. Ὁ Ὅμηρος τὸν *«σόλον»* τὸν ἀποκαλεῖ *αὐτοχόωνον* (*Ἰλ.* Ψ 826). Ἡ ἔννοια «αὐτοχόωνος» εἶναι: ὁ ἐκ σιδήρου χυτευθείς. Ἂς δοῦμε ὅμως τὴ λέξη (*Ἰλ.* Ψ 844). *«Ἀλλ' ὅτε δὴ σόλον εἶχε μενεπτόλεμος Πολυποίτης ὅσον τις τ' ἔρριψε καυλόροπα βουκόλος ἀνήρ·»* [Μὰ ὅταν λοιπὸν τὸ δίσκο περιέστρεψε ὁ πολεμοχαρὴς Πολυποίτης, τὸν ἔρριξε τόσο μακριὰ ὅσο ρίχνει ὁ ἀγελαδάρης βοσκὸς τὴ βουκέντρα του (ἡ ὁποία περιστρεφόμενη περνᾶ πάνω ἀπ' τὸ κοπάδι τῶν βωδιῶν].

Ἐδῶ βεβαίως ὁ *«σόλος»* (δίσκος) εἶναι σιδηροῦς, ἡ λέξη ὅμως θέλει τὸν *«σόλον»* ἐκ πέτρας (*λᾶας*). Ἡ ἐκσφενδονιζόμενη λοιπὸν διὰ κινήσεων παλινδρομικῶν (Σ) στρογγυλὴ (Ο) πέτρα (Λ) ἦταν ὁ δίσκος τῶν πανάρχαιων ἀθλητῶν.

Σορὸς = λάρναξ, κάλπη, τεφροδόχος. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει τὴ λέξη (*Ἰλιὰς* Ψ 91) μὲ τὴ σημασία τῆς λάρνακος: *«ὡς δὲ καὶ ὀστέα νῶιν ὁμὴ σορὸς ἀμφικαλύπτοι»* [ἔτσι τώρα καὶ τὰ κόκκαλα τῶν δυό μας ἂς τὰ κρύβει μέσα ἡ ἴδια νεκρικὴ λάρνακα]. Τί σκεῦος ὅμως εἶναι ἡ λάρναξ στὴν ὁποία ἐναποτίθεντο τὰ ὀστᾶ τὰ ἀπογυμνωμένα ἐκ τῆς σαρκὸς διὰ τῆς πυρᾶς καὶ καθαρισμένα δι' οἴνου; Ἡ λάρνακα ἦταν σκεῦος «σκαπτόν».

Στὴ λέξη *«σκάφος»* (ῥίζα *ΣΚΑΠ-*) ἀνέλυσα τοὺς λόγους τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ συμφώνου «Σ» ὡς ἀρκτικοῦ τῆς λέξεως. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν καὶ ἐδῶ ὡς πρὸς τὸ ἀρκτικὸ «Σ». Τὸ δεύτερο γράμμα «Ο» μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι ἐντὸς τοῦ σκεύους ὑπάρχουν ὀστᾶ *«ρητῶν»* (Ρ), ἐπωνύμων. Ἡ εἰκόνα μᾶς παρουσιάζει τὴ λάρνακα τῶν ὀστῶν (ὀστεοφυλάκειο) μὲ ἐγχάρακτο τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ στὸν ὁποῖο ἀνήκουν τὰ ὀστᾶ.

Σοφία = εὐφυία, δεξιότης, ἐμπειρία ἔν τινι τέχνῃ ὡς ἐν τῇ τεκτονικῇ: *«Ἀλλ' ὡς τε στάθμη δόρυ νήιον ἐξιθύνει τέκτονος ἐν παλάμῃσι δαήμονος, ὅς ῥά τε πάσης εὖ εἰδῇ σοφίης...»* [Ἀλλὰ ὅπως τὴ στάθμη τοῦ πλοίου ὁ ἱστὸς καθορίζει, στὰ χέρια βεβαίως τεχνίτου εἰδήμονος, ὁ ὁποῖος ἄρα καὶ τὴ συνολική του διαμόρφωση ἐκ τῆς ἐμπειρίας (καὶ τῶν συμβουλῶν τῆς Ἀθηνᾶς) γνωρίζει: *Ἰλ.* Ο 412]· ἢ Ἡσιόδ. *Ἔργ. κ. Ἡμ.* 647. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀρχικὴ σημασία ἡ λέξη *σοφία* ἔγινε συνώνυμη πρὸς τὴν εὐφυία, ὀρθότητα κρίσεως, φρόνηση, πρακτικὴ καὶ πολιτικὴ σύνεση, γνώση τῶν ἐπιστημῶν, μάθηση, παιδεία, φιλοσοφία.

Τί σημαίνει ὅμως ἐμ-πειρία, πῶς ἀποκτᾶται αὐτὴ καὶ ποιά ἡ ἀξία της γιὰ τοὺς ἀνθρώπους; Ἐμ-πειρία εἶναι γνώση συντελοῦσα στὴν αὔξηση τῆς ἱκανότητας (ὀρθότης κρίσεως, φρόνηση κ.λπ.) τοῦ ἀνθρώπου ὅπως ἐξάγει πορίσματα ἐκ τῶν

προγενεστέρων συμβάντων καὶ τῶν συντελουμένων. Ἡ ἀξία δὲ αὐτῶν ἔγκειται στὴν στήριξη τῆς προβλέψεως τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν τόσο στὸ χῶρο τῆς οἰκουμένης ὅσο καὶ στὸ χῶρο τοῦ σύμπαντος. *Μαντικὴν* εἶχαν ὀνομάσει τὴν ἐξέταση (ἔρευνα) τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος, γιὰ τὴν ἐξαγωγὴ συμπερασμάτων ἐπὶ τῆς πορείας τοῦ μέλλοντος: *«τὰ τ' ἐόντα τὰ τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα»*, μᾶς πληροφορεῖ ἡ *«Θεογονία»* (στίχ. 38). Ὑπῆρξε τὸ ὕψιστο ἔργο τῶν Μουσῶν.

Αὐτὴ τὴ φυσικῶς παλινδρομοῦσα, κατὰ τὴν ἔρευνα, κίνηση, πρὸς πᾶσαν δὲ κατεύθυνση, τοῦ ἀνθρώπινου καὶ συμπαντικοῦ γίγνεσθαι οἱ ὀνοματοθέτες τῶν «Μουσείων» τὴ συμβόλισαν διὰ τοῦ γράμματος «Σ», τοῦ ὁποίου ἤδη τὴ σημασία ἀνέπτυξα. Ἐν συνεχείᾳ, τὸ «Ο» συμβολίζει τόσο τὴ σφαῖρα τοῦ πλανήτη μας ὅσο καὶ τὴ σφαιρικότητα τοῦ σύμπαντος κόσμου. Τέλος δὲ τὸ «Φ» εἶναι γενικῶς ἡ *«φυά»*, δηλαδὴ τὸ ἐπαναλαμβανόμενο φαινόμενο τοῦ «γίγνεσθαι» ἐν τῷ κόσμῳ.

Σπάω = σύρω, «τραβῶ» (ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΠΑ-*). Στὸν Ὅμηρο τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε μὲ τὴν ἀνωτέρω σημασία, π.χ. (*Ὀδ.* Χ 74): *«Φάσγανά τε σπάσσασθε καὶ ἀντίσχεσθε τραπέζας ἴῶν ὠκυμόρων·»* [τὰ σπαθιά σας τραβῆξτε καὶ προστατευθεῖτε μὲ τὰ τραπέζια ἐκ τῶν βελῶν ποὺ φέρνουν ταχύτατα τὸ θάνατο].

Στὴν εἰκόνα ὁ πολεμιστὴς διὰ μιᾶς κινήσεως ἀποσπᾶ ἐκ τοῦ κολεοῦ τὸ ξίφος καὶ διὰ μιᾶς ἄλλης ἀντιστρόφου (Σ) ἐμπήγει (Π) (ῥῆμα *πήγνυμι*) αὐτὸ στὸν ἀντίπαλό του προκαλῶν σ' αὐτὸν «πλῆγμα» (*«ἐν δὲ μετώπῳ πῆξαι τὴν αἰχμὴν»: Ἰλ.* Δ 460) σφοδρὸ (Α ἐπιτατικό). Ἡ λέξη ἔλαβε ἀργότερα τὴ σημασία τοῦ βιαίως τανύω, τοῦ παρασύρω, παραφέρω, προξενῶ συστροφὴν ἢ σπασμόν, μυζῶ, βυζαίνω, ῥοφῶ καὶ χάριν ὅλων αὐτῶν τῶν μεταφορικῶν σημασιῶν προσετέθη καὶ τὸ σύμφωνο «Ν» σ' αὐτές.

Σπείρω = σπείρω σπόρον, ῥίπτω σπόρον (ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΠΑΡ-* ἢ *ΣΠΕΡ-*). Τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε στὸν Ἡσίοδο (*Ἔργ. κ. Ἡμέρ.* 463 καὶ *Ἀσπ. Ἡρ.* 399): *«νειὸν δὲ σπείρειν ἔτι κουφίζουσαν ἄρουραν»* [τὴν ἀροτριωμένη πρόσφατα γῆ καὶ ἀγεώργητη σπέρνε, ὅταν ἐλαφρὸ ἀκόμη εἶναι τὸ χῶμα]. Ἐπίσης: *«τούς τε θέρει σπείρουσιν, ὅτ' ὄμφακες αἰόλλονται»* [τοὺς ὁποίους (σπόρους κεχρίου) κατὰ τὸ θέρος σπείρουν, ὅταν οἱ ἀγγουρίδες (τῆς ἀμπέλου) ἀπαστράπτουν, στίλβουν].

Καὶ στὰ δύο παραδείγματα ἔχουμε τὴν εἰκόνα τοῦ σπορέως ποὺ κάνει τὴ γνωστὴ κίνηση ῥίπτοντας τοὺς σπόρους τῶν δημητριακῶν (Σ), οἱ ὁποῖοι σπόροι πίπτουν (Π) καὶ ἐμπήγνυται μὲ τὴν προσδοκία νὰ ἐπιτείνουν (Α) τὴ ῥιζοβόληση (Ρ) [ῥῆμα *ῥιζόω: «Ἔνθα δὲ οἱ πολύκαρπος ἀλωὴ ἐρρίζωται»* (*Ὀδύσ.* Η 122): Ἐκεῖ ὅπου ἡ φέρουσα πολλοὺς καρποὺς φυτεία ἔχει ριζώσει]. Στὴ δεύτερη μορφὴ (*«ΣΠΕΡ-»*) τὸ γράμμα «Ε» ἐκφράζει πάλι ἐπίταση ὡς *ἐρι-* (*«ἐρῖ»*, καθ' Ἡσύχιον πολύ, μέγα, ἰσχυρόν, π.χ. *ἐρι-βῶλαξ* = εὔγειος, εὔφορος γῆ].

Σπένδω = κάμνω σπονδήν, δηλαδὴ χύνω δι' ἑνὸς κυπέλλου (*«χρύσεια κύπελλα»* καὶ *«κύπελλα οἴνου»: Ἰλ.* Γ 248 καὶ Δ 245) οἶνον ἐπὶ τῆς τραπέζης, τῆς ἑστίας καὶ τοῦ βωμοῦ ὡς προσφορὰ ἢ συνομολόγηση συμφωνίας στὸ ὄνομα τοῦ μέγιστου τῶν θεῶν-βασιλέων, τοῦ Διός.

Ἡ λέξη μετὰ ταῦτα περιέχει μεταφορικῶς τὶς κινήσεις τοῦ σπορέως, τὶς ὁποῖες καὶ ἀνέπτυξα στὴ λέξη *«σπείρω»*, μὲ τὴν προσθήκη τώρα τοῦ (Ν) (*νὴ* = μά,

ἤτοι: μόριο διὰ τοῦ ὁποίου ἐγίνετο ἡ ἐπίκληση πρὸς βεβαίωσιν στὸ ὄνομα τοῦ Διός, γνωστὴ δὲ ἡ χρήση τῆς φράσεως *«νὴ Δί'»* = μὰ τὸν Δία!).

Σπέρχω (ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΠΕΡΧ-* παράγονται καὶ οἱ λέξεις *σπερχ-νός, Σπερχ-ειὸς* κ.ἄ.): Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη μὲ τὴ σημασία ποὺ δέχονται οἱ ἑρμηνευτές: τοῦ κινοῦμαι μεθ' ὁρμῆς ἢ μετὰ σπουδῆς, σπεύδω, «βιάζομαι» κ.λπ.

Ἡ ἑρμηνεία, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ λέξη, ἔχει τὴ σημασία τοῦ «σπείρω χοῦν», δηλαδὴ γῆ, ἐδῶ κονιορτόν, κόνιν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κονιορτὸς σπείρεται ἀπὸ τὸν σπεύδοντα καὶ μάλιστα διὰ τῆς κινήσεως τῶν ποδιῶν του ἢ τῆς ῥοῆς (*Σπερχειός*), προκαλεῖται ἡ ἴδια ὀπτικὴ εἰκόνα μὲ αὐτὴν τοῦ σπορέως, ὅταν αὐτὸς σκορπίζει τοὺς σπόρους στὴ γῆ, ἢ τοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς ταχύτητας τῆς ῥοῆς του ἐναποθέτει στὴν ἀκτὴ χῶμα ἢ ὅ,τι δήποτε ἐπιπλέει στὸ ῥεῦμα του.

Σπεύδω (ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΠΕΥΔ-*) = ἐπισπεύδω, ἐπιταχύνω. Τὴ λέξη μὲ τὶς ἀνωτέρω σημασίες συναντοῦμε καὶ στὸν Ὅμηρο καὶ στὸν Ἡσίοδο, π.χ. *«χρὴ σπεύδειν»* (*Ἰλ.* Ν 236)· ἢ (*Ὀδ.* Τ 137) *«οἱ δὲ γάμον σπεύδουσι»*. Στὸν Ἡσίοδο (*Ἔργ. κ. Ἡμ.* στίχ. 22, 678): *«ὃς σπεύδει»* καὶ *«σπεύδειν τάχιστα»*. Ἡ ὀργάνωση καὶ αὐτῆς τῆς λέξεως, ὅπως καὶ τῶν προηγουμένων ποὺ ἀνέλυσα, περικλείει τὴν προέλευσή της ἐκ τοῦ σπορέως μὲ τὴν τροποποιημένη πλέον μορφὴ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ «Υ», τὸ ὁποῖο βεβαίως πολλὲς μεταβολὲς ὑπέστη, ὅπως σὲ «Ο» ἢ «Α» (βραχὺ) ἢ «Ι» ἢ «ΟΙ» ἢ «Ω» ἀκόμη καὶ ὡς προελθὸν ἐκ τοῦ «F» (δίγαμμα). Κατὰ τὴ δική μου ἄποψη ἡ σχέση τῆς λέξεως μὲ τὸ σύμβολο-γράμμα «Υ» προσθέτει στὴν ἀρχικὴ εἰκόνα τοῦ σπορέως τὴν ὑπάτη (τὴν ἀνωτάτη) δύναμη (Δ) στὸ ἑκάστοτε συντελούμενο ἀνθρώπινο ἔργο, μὲ τὴν ὑπόδειξη μάλιστα ὅτι ἡ ἀρχὴ εἶναι ὁ σπορεύς.

Σπιλὰς = βράχος πρὸς ὃν προσκρούουν τὰ κύματα: *«καὶ δὴ δοῦπον ἄκουσε ποτὶ σπιλάδεσι θαλάσσης»* [*Ὀδ.* Ε 401: καὶ τότε δοῦπον ἄκουσε ἀπ' τὰ πλήγματα ποὺ τὸ νερὸ τῆς θάλασσας ἔκανε ἐπάνω στοὺς βράχους].

Ἡ εἰκόνα ποὺ δίνει ἡ λέξη εἶναι ἀποκαλυπτική. Τὰ κύματα τοῦ φουρτουνιασμένου πελάγους ἔρχονται στὴν ἀκτὴ καὶ ἐπιστρέφουν (Σ) καταφέροντας πλήγματα (Π) ἰσχυρὰ (Ι) στοὺς βράχους (Λ = *λᾶας).*

Σπόγγος = σφουγγάρι: *«σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας νίζον...»*. (*Ὀδ.* Α 111: μὲ σφουγγάρια πολυτρύπητα τὰ τραπέζια καθάριζαν].

Ἡ λέξη βεβαίως ἀποκαλύπτει τὴν κίνηση τὴ γνωστὴ σ' ὅλους τοῦ σφουγγαριοῦ (διαστολὴ-συστολὴ-ἀναρρόφηση - καὶ ἀπορροὴ) καὶ αἰτιολογεῖ τὴ χρήση τοῦ «Σ». Ὁ σπόγγος ὅμως ἐκτὸς ὑγρῶν συμπιεζόμενος ἐκπνέει (Π) ἐκ τῶν ὀπῶν (Ο). Τὸ «Γ» ἢ δύο «Γ» ἢ «Γ» καὶ «Κ» σχηματίζουν τὴν εἰκόνα τοῦ ἡμικατειργασμένου σπόγγου καὶ ὄχι τοῦ κατειργασμένου. Ὁπότε ἡ χρήση του πράγματι δημιουργεῖ ἕναν ὅμοιο ἦχο πρὸς τὸ σύμφωνο «Γ», ποὺ μὲ τὴν σειρά του προκαλεῖται ὅταν ἕνα ὀξὺ ἐργαλεῖο τὸ κινήσουμε βίαια ἐπὶ λείας ἐπιφανείας ὅπως τῆς πέτρας. (Γιὰ τὸ σύμφωνο «Γ» βλέπε τὸ λῆμμα «Γ» στὸ προσεχὲς 72^{ο}τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ»).

Σποδὸς = ἡ ἡμίσβεστος φωτιά, «χόβολη» [*Ὀδ.* Ι 375: *«Καὶ τότ' ἐγὼ τὸν μοχλὸν*

ὑπὸ σποδοῦ ἥλασα πολλῆς»: καὶ τότε ἐγὼ ἔσπρωξα τὸν μοχλὸ (ἐκ ξύλου ἐλιᾶς) ἐντὸς τῆς πολλῆς χόβολης].

Ἡ λέξη *«σποδὸς»* δίνει τὴν εἰκόνα τῆς ταρασσόμενης (Σ) εἰσέτι πυρᾶς (Π) ὅπως τὸ ὄμμα ἢ φῶς (Ο) κατὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου (Δ = ῥῆμα *δύω*). Εἶναι δὲ γνωστὸ τὸ χρῶμα ποὺ παίρνει ὁ δύων ἥλιος. Ἡ λέξη, ἐπομένως, *«σποδὸς»* δὲν εἶναι ἡ τέφρα, «στάκτη», ὅπως τὴν ἑρμήνευσαν οἱ μεταγενέστεροι τραγικοὶ ποιητές. Τὸ δὲ χρῶμα τοῦ δύοντος ἡλίου ἔδωσε καὶ στὸν χαλκὸ (ὀξείδιο τοῦ χαλκοῦ) τὸ ὄνομα: *«σποδὸς Κυπρίη»*, ὅπως σημειώνει στὸ σχόλιό του τὸ λεξικό, ὡς ἀναφερόμενη ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους (877 C).

Στάδιος = ὁ ἱστάμενος, σταθερός, εὐσταθής (*Ἰλ.* Ν 314): *«Αἴαντές τε δύω Τεῦκρος θ' ὃς ἄριστος Ἀχαιῶν τοξοσύνῃ, ἀγαθὸς δὲ καὶ ἐν σταλίῃ ὑσμίνῃ·»* [καὶ οἱ δύο Αἴαντες (Οἰλῆος καὶ Τελαμώνιος) καὶ ὁ Τεῦκρος πρῶτος στὴν τέχνη τῆς τοξεύσεως μεταξὺ τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἀνδρεῖος στὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχη]. Καὶ ἡ λέξη αὐτὴ διαψεύδει τὴ δόκιμη ἑρμηνεία τοῦ «ἱστάμενου», «σταθεροῦ» κ.λπ.

Ἡ εἰκόνα τοῦ κινούμενου «πέρα-δῶθε» πολεμιστοῦ σὲ μάχη μάλιστα ἐκ τοῦ συστάδην μᾶς δίνει τὴν ἀνάγκη τῆς συμμετοχῆς τοῦ «Σ», ὡς ἀρκτικοῦ, στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως. Ἐν συνεχείᾳ τὸ σύμφωνο «Τ» ἔχει τὴ σημασία τοῦ «τύπτειν» καὶ μάλιστα διὰ θαυμαστῆς *«ἄγαν»* (Α!) δυνάμεως (Δ). Γενικῶς, θὰ ἔλεγα, ὅτι καὶ τὸ *«ἵστημι»*, ἐκ τῆς ῥίζας τοῦ ὁποίου (*ΣΤΑ-*) προῆλθεν ἡ λέξη, ὅπως καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν δηλοῦσα ἔλλειψη κινήσεως λέξη *«στάσις»*, στὴν πραγματικότητα εἶναι μιὰ ἀνύπαρκτη κατάσταση. Ἀκινησία (στάσις) δὲν ὑπάρχει οὐδαμοῦ στὴ φύση.

Στάθμη: στὸν Ὅμηρο τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε μὲ τὶς κάτωθι σημασίες: (*Ἰλ.* Ο 412: *«Ἀλλ' ὥς τε στάθμη δόρυ νήιον ἐξιθύνει τέκτονος ἐν παλάμῃσι δαήμονος, ὃς ῥά τε πάσης εὖ εἰδῇ σοφίης»* [Ἀλλὰ ὅπως τὴ στάθμη (δηλ. τὴν ἴσαλο γραμμή, τὴν ὁριζόντια γραμμὴ ἐπὶ τῆς ἐπιφάνειας τῆς θάλασσας) ὁ ἱστὸς (δηλ. ἡ θέση τοῦ ἱστοῦ) καθορίζει, στὰ χέρια βεβαίως εἰδήμονος, ὡς τὴν ποθητὴ ἰσορροπία (τὴν προερχόμενη ἐκ τῶν συμβουλῶν τῆς Ἀθηνᾶς) κ.λπ.]. Ἡ λέξη *«στάθμη»* στὸ ἀνωτέρω παράδειγμα τῆς γνωστῆς σὲ μᾶς ἰσάλου γραμμῆς τοῦ πλοίου μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα ἑνὸς «ζυγοῦ» σὲ κατάσταση ἰσορροπίας, ἄνευ δηλαδὴ κλίσεων. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τῶν ναυπηγῶν ὑπῆρξαν οἱ οἰκοδόμοι (Κύκλωπες ἢ Πελασγοί). Αὐτοὶ μὲ ἕνα νῆμα, στὸ ἄκρο τοῦ ὁποίου ἐκρέματο μικρὸ βάρος, καθόριζαν τὴν κατακόρυφη θέση ἐπὶ τῆς νοητῆς ὁριζόντιας γραμμῆς τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἀνεγείρετο ἡ οἰκοδομή. Ἐπίσης (*Ὀδ.* Φ 121) τὴ συναντοῦμε ὡς μέθοδο χαράξεως μιᾶς ὁριζόντιας εὐθείας διὰ νήματος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους: «ὅρυγμα ἔσκαψε μακρὺ γιὰ ὅλους τὸ ἴδιο καὶ διὰ τῆς στάθμης ἀνεῦρε τὶς εὐθεῖες, μετὰ δὲ ἰσχυρῶς πίεσε καὶ ἀπὸ τὶς δύο μεριὲς τοῦ ὀρύγματος τὸ χῶμα»· ἢ (*Ὀδ.* Ρ 341): *«σταθμῷ κυπαρισσίνῳ, ὅν ποτε τέκτων ἐπὶ στάθμην ἴθυνεν»* [τὸν παραστάτη τὸν κυπαρισσένιο, τὸν ὁποῖο κάποτε ὁ οἰκοδόμος ἔφερε στὴν κατακόρυφο μὲ τὸ ζύγι]. Ὁ στίχος ἐδῶ μᾶς μιλᾶ περὶ τῶν δύο παραστατῶν τῆς πόρτας, ὅπου ἡ ὁριζόντια δοκὸς συνδέσεως τῶν δύο ἦταν ἀπὸ ξύλο φλαμουριᾶς. *«Σταθμὸς»* ἐπίσης ἐλέγετο ὁ κεντρικὸς στύλος, ὁ ὑποβαστάζων τὴ στέγη. [Ὀδ. Ρ 96: *«Μήτηρ δ' ἀντίον ἷζε παρὰ σταθμὸν μεγάροιο κλισμῷ κεκλιμένη»* = Ἡ μητέρα δὲ (τοῦ Ὀ-

δυσσέως) στὸ ξύλο στὸ ὁποῖο τυλίγεται τὸ ὕφασμα τοῦ ἀργαλειοῦ ἐκάθητο κοντὰ στὸν κεντρικὸ στύλο ποὺ ὑποβαστάζει τὴ στέγη τοῦ μεγάρου ὡς ἐπὶ ἀνακλίντρου πλαγιασμένη]. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ στίχο ἡ λέξη *«σταθμός»* μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα τοῦ τρόπου καὶ τῆς σημασίας ποὺ ἔχει ἡ κάθετη ἀνύψωση στό ἔδαφος τῶν δοκῶν στεγάσεως. Ἀσφαλῶς ὅμως στὸν ἴδιο ἂν ὄχι καὶ προηγούμενο χρόνο ἀνήκει ὁ *«σταθμός»*, δηλ. ἡ ζυγαριὰ μὲ τὴν ὁποία ὑπολογίζεται τό βάρος [*Ἰλ.* Μ. 434: *«ὥς τε τάλαντα γυνὴ χερνῆτις ἀληθὴς ἥ τε σταθμόν ἔχουσα καὶ εἴριον ἀμφὶς ἀνέλκει ἰσάζουσ'»* κ.λπ. =ὅπως τὴν πλάστιγγα γυναῖκα πράγματι χειροβίωτος (ποὺ δὲν ἔχει ἄλλους πόρους ζωῆς πλὴν τῶν χεριῶν της) τὴν κρατάει ὅπως ὁ στύλος, μὲ μαλλὶ κι ἀπ' τὶς δύο μεριὲς στὰ ἴσια προσπαθῶντας νὰ φέρει τά δύο μέρη]. Στοὺς στίχους αὐτοὺς ὁ Ὅμηρος μᾶς ἀποκαλύπτει τὸν πλέον πανάρχαιο τρόπο ζυγίσματος: Μιὰ γυναῖκα σηκώνει ἡ ἴδια, ὅπως ὁ στύλος τῆς ζυγαριᾶς, τὸ ζυγό. Ζυγὸς δὲ ἦταν τὸ ξύλο ποὺ οἱ κάτοικοι χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὴ ζεύξη τοῦ βοὸς ἐπὶ τοῦ ῥυμοῦ τῆς ἅμαξας. Τὸ ξύλο αὐτὸ εἶχε ἐπιτραχήλια θέση, «ζεύγλα», ἐκ τῶν δύο ἴσῳ ἀπεχόντων ἄκρων ἐζεύγνυτο ὁ βοῦς. Ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς αἰτίας καὶ ἡ ἔλξη τοῦ ὑποζυγίου ὀνομάσθηκε ρυμούλκηση. Αὐτὸ τὸ ξύλο χρησιμοποιήθηκε καὶ ὡς ζυγαριά. Στὰ δύο ἄκρα τοῦ ζυγοῦ ἐτίθεντο τὰ πρὸς ζύγισιν ἔρια καὶ τὸ ἕνα μέρος, σταθερὸ σὲ κάθε ζύγιση, μετεβάλλετο σὲ μέτρο βάρους, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ παραλαμβάνοντο τὰ ἔρια καὶ πληρώνοντο οἱ κομιστές των. Αὐτὴ ἡ μέτρηση διὰ τοῦ ζυγοῦ ἀπέκλειε τὴν ἐξαπάτηση καὶ ἐθεωρεῖτο *«θεμιτή»*, δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ ἔθους, τοῦ θεσμοῦ ἀναγνωρισμένη. Μετὰ ἀπό αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ τῆς σχηματισθείσης λέξεως ἔχουμε πλέον καὶ τὴν ἑρμηνεία τῶν ὀνομάτων, γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν ὁποίων χρησιμοποιήθηκαν οἱ εἰκόνες τῶν πραγμάτων ἢ συνέβαλαν στὸ σχηματισμό της. Κατὰ τοὺς πανάρχαιους ἑπομένως χρόνους τὸν *«σταθμόν»* ὡς τόπο διαμονῆς τῶν ζώων (στάβλος, μάνδρα, στάνη, ἱπποστάσιο) πρέπει νὰ τὸν ἐννοοῦμε ὡς χῶρο στεγασμένο. Ὁ τρόπος δὲ στεγάσεως ἀποτελεῖ ἐπινόηση τῶν *«θεῶν»* ἢ θοῶν θηρευτῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀνέθρεψαν καὶ δίδαξαν τὴ γλῶσσα στοὺς «κύκλωπας» κτηνοτρόφους, ὅπως ἡ *Θεογονία* (στίχ. 142) μᾶς λέγει: *«τράφεν αὐδήεντες»* [οἱ ὁποῖοι ἀνετράφησαν καὶ ἔμαθαν νὰ ὁμιλοῦν]. Ἐπειδὴ δὲ γλῶσσα σημαίνει πολιτισμός, σημαίνει ἀκόμη καὶ πᾶν ἔργο ἀνθρώπινο. Ἂς ἀναλύσω τώρα τὴ λέξη.

Ἡ παλίνδρομη κίνηση τοῦ νήματος ποὺ ὁ πρῶτος τέκτων χρησιμοποίησε γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς κατακορύφου, ἡ ὁποία καὶ σημειώνεται ὡς γραμμὴ ἰσορροπίας τοῦ νήματος, ἔδωσε τὸ πρῶτο γράμμα «Σ» στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως. Στὴ γραμμὴ αὐτὴ τίθεται (Τ: ῥῆμα *τίθημι*) καὶ ὁ ἄξων (Α) (*«φήγινος ἄξων: Ἰλ.* Ε. 838) ὑπὸ τῶν «θεῶν», «θεσμῶν», «Θέμιδος» (γρ. «Θ») ὡς μαρτυρία μνήμης (Μ). Δι' αὐτῆς τῆς εἰκόνας καλύπτονται ὅλες οἱ ἐπιμέρους ἀναλυθεῖσες ἔννοιες καὶ αὐτὴ τοῦ ζυγοῦ τῆς θεᾶς τῆς δικαιοσύνης *«Θέμιδος»*.

Στάχυς= ὁ στάχυς τῶν δημητριακῶν. Στὸν Ὅμηρο (*Ἰλ.* Ψ 598): *«τοῖο δὲ θυμὸς ἰάνθη, ὡς εἴτε περὶ σταχύεσσιν ἔέρσῃ λήϊον ἀλδήσκοντος,ὅτε φρίσσουσιν ἄρουραι»* [ἐκείνου δὲ ἡ καρδιὰ γιατρεύτηκε, ὅπως συμβαίνει στὰ δημητριακά, ὅταν ἡ δρόσος στὰ ἀθέριστα χωράφια αὐξάνει καὶ τὰ στάχυα κυματίζουν]. Ἐπίσης στὸν Ἡσίοδο (*Ἔργ. κ. Ἡμ.* 473): *«Ὧδέ κεν ἀδροσύνη στάχυες νεύοιεν ἔραζε...»* [Κατὰ τοῦτο τὸν τρόπο ἂν μεστὰ καὶ ὄρθια στάχυα (βλέπεις), θὰ γέρνουν στὴ γῆ...].

῾Η εἰκόνα τοῦ ἀθέριστου ἀγροῦ, ὅπου ὁ μαλακὸς ἄνεμος κάνει τὰ στάχυα νὰ κυματίζουν (Σ) περιμένοντας νὰ γίνουν ἡ τροφή *«ζῴων πάντων, ὁπόσα ἐν κόλποισι τιθηνεῖ γαῖα»* (*᾽Ορφ. ῞Υμν.* 62.15· *᾽Ιλ.* Θ 389: *«φέρει δ᾽ ἅμα παῖδα τιθήνη»*). Καὶ στοὺς δύο αὐτοὺς στίχους ἡ λέξη *«τιθήνη»* σημαίνει τροφός. ῞Ετσι στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως εἰσέρχεται καὶ τὸ «Τ». ᾽Εν συνεχεία τὸ «Α» σημαίνει τὸ «θερίζειν» (ῥῆμα *ἀμάω: «ἤμων ὀξείας δρεπάνας ἐν χερσὶν ἔχοντες»: ᾽Ιλ.* Σ 551)· καὶ τέλος τὸ «Χ» μᾶς δίνει τὴν ἀπόλαυση τῶν κόπων καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη, «χάριν», πρὸς τὴν *«χθόνα»* (γῆν), τὴν τροφό.

Στέλλω (ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΤΕΛ-, ΣΤΑΛ-*): ριζικὴ σημασία= στήνω, τοποθετῶ, διευθετῶ, παρατάσσω, ἐπισκευάζω, ἑτοιμάζω. [*᾽Ιλ.* Δ 294: *«οὓς ἑτάρους στέλλοντα καὶ ὀτρύνοντα μάχεσθαι»:* τοὺς συντρόφους του νὰ βάζει σὲ τάξη μάχης καὶ νὰ τοὺς παρακινεῖ νὰ μάχονται]· στὴν *᾽Οδύσσεια* (Β 287): *«ὅς τοι νῆα θοὴν στέλεω»* [ποὺ θὰ σοῦ ἑτοιμάσω γρήγορο καράβι].

῾Η εἰκόνα ποὺ μᾶς δίνει ἡ ὀργάνωση τῆς λέξεως εἶναι ἐκείνη τοῦ ἀνθρώπου ποὺ κινεῖται ἔντονα σὲ περιορισμένο χῶρο καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ παλινδρομεῖ (Σ)· πρόθεσή του εἶναι ἡ ὀργάνωση τῶν ὑπ᾽ αὐτὸν ἀνθρώπων, ὥστε νὰ αὐξηθεῖ καὶ ἡ δραστηριότητά των. ῞Ετσι τὸ γράμμα «Τ» ὡς ἔννοια δυνάμενη νὰ ἐκφράζει τὸ *«τύπτω»* (τολμῶ), τὸ *«τανύω»* (τεντώνω), μὲ βασικὴ πάντοτε ἔννοια τὴν προελθοῦσα ἐκ τοῦ φθόγγου «ΤΑΦ», ποὺ εἶναι ὁ ἦχος, ὅπως θὰ ἀναπτύξω σὲ προσεχὲς τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» στὸ λῆμμα «Τ», τοῦ *«τύπτω»*, δηλαδὴ τῶν χτυπημάτων ποὺ κατάφερε ὁ ἄνθρωπος, μὲ ἐργαλεῖο τὴν πέτρα, εἴτε ἐπὶ ἄλλης πέτρας εἴτε γιὰ νὰ πελεκήσει ἢ κόψει ξύλα (αὐτὴ δὲ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς «τέχνης» καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐντεχνης δημιουργίας του), ἐπεβλήθη (τὸ σύμφωνο «Τ») στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως. ᾽Εν συνεχεία τὰ «Ε» ἢ «Α» ὑπηρετοῦν καὶ τὰ δύο τὴν ἔνταση, ἐπιτείνουν δηλαδὴ τὴν ἀνάγκη τοῦ «λόγου» ὡς ὁμιλίας (Λ) καὶ τῆς λογικῆς ὡς «λόγου».

Στέμμα *(στέφω):* στὸν ῞Ομηρο (*᾽Ιλ.* Α 14): *«στέμματ᾽ ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου ᾽Απόλλωνος χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ»* [τὸ ἱκετήριο στεφάνι τοῦ ἑκηβόλου ᾽Απόλλωνος κρατώντας στὰ χέρια του ἐπάνω στὸ χρυσὸ σκῆπτρο].

῾Η εἰκόνα τοῦ στέμματος ὡς σημείου τοῦ θεοῦ ᾽Απόλλωνος μᾶς δίνει τὴν ἐξήγηση τῆς εἰσόδου ὡς ἀρκτικοῦ γράμματος τοῦ «Σ» στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως (ἴδε λέξη *σῆμα*). ᾽Εν συνεχεία τὸ γράμμα «Τ» ἐκφράζει τὴν τιμὴ (ῥῆμα: *τιμάω*) ποὺ δίνει, στὸν φέροντα τὸν στέφανο, τιμὴν ἐξαίρετον (Ε) γιὰ τὶς μαντικὲς (Μ) μαρτυρίες (Μ).

Στενάχω (ποιητικὸς κατ᾽ ἐπέκτασιν τύπος τοῦ *«στένω»*, ἐν χρήσει μόνο κατ᾽ ἐνεστ. καὶ παρατατ.) = ἀναστενάζω, ὀδύρομαι, θρηνῶ, συχν. παρ᾽ ῾Ομήρῳ, ὁ ὁποῖος συνάπτει: *«ἄδινα στενάχων»* [*᾽Ιλ.* Ω 123: πικρὰ στενάζων] καὶ σὲ ἄλλα μέρη μὲ τὴν αὐτὴ σημασία. ῾Η ῥίζα τοῦ ῥήματος *«στένω»*, ποὺ σημαίνει ἀναστενάζω, γογγύζω, εἶναι *ΣΤΕΝ-*, ἐκ τῆς ὁποίας μάλιστα παράγονται ἐκτὸς τοῦ *«στενάχω»* καὶ τὰ *στόνος* = θρῆνος, *στενὸς* = δύσκολος, *στεῖνος* = περιορισμένος σὲ μέρος στενὸ κ.ἄ.

῾Η ὀργάνωση τῆς λέξεως μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου ἡ φυσικὴ του διάθεση κινεῖται, ἀναγκαστικῶς τώρα παλινδρομικὰ (Σ), λόγῳ τῆς στενότητας τοῦ χώρου, προσκρούει (Τ) (ῥῆμα: *τύπτω*) ἐπιτατικὰ (Ε) στὸ ἐμπόδιο τοῦ

χώρου στὸν ὁποῖο παραμένει ἡ κατοικεῖ (Ν) (ῥῆμα: *ναίω*). Ἡ ὀργάνωση τῆς λέξεως μᾶς δηλώνει ἐπίσης ὅτι εἶναι σύνθετη καὶ μὲ τὴ λέξη *«ἄχος»*, τὴν ὁποία ἐπίσης βρίσκομε στὸν Ὅμηρο (*Ἰλ.* Δ 169) κ. ἀλλ. καὶ ἡ ὁποία σημαίνει «σφοδρὴ λύπη». (Ἀνάλυση αὐτῆς στὸ οἰκεῖο λῆμμα σὲ προσεχὲς τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ»).

Στέρνον = τὸ στῆθος, τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ θώρακος, θεωρούμενο ὡς ἕδρα τῶν διαθέσεων καὶ ὁρμῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ ἡ καρδία, ἡ ὁποία καὶ ῥυθμίζει τὴ ῥοὴ τοῦ αἵματος. Ἐπίσης καὶ τῆς *«φρενὸς»* (*Ὀδ.* Ι 301) μὲ τὴ σημασία τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, τοῦ σκέπτεσθαι, τῆς ἀντιλήψεως: *«φρενὶ νοεῖν, φράζεσθαι, ἐπίστασθαι»* (*Ἰλ.* Ι 600). Τὸ στέρνο ἑπομένως εἶναι ἡ κατοικία ὅλων τῶν σημαντικῶν λειτουργιῶν τοῦ ὄντος ἄνθρωπος.

Τὸ στῆθος (*στέρνον*) τοῦ ἀνθρώπου παλινδρομεῖ διὰ τῆς ἀναπνοῆς, ἔχει ἦχο, ὅπως αὐτὸς τῆς καρδίας (Τ), ἔντονη (Ε) ῥοὴν (Ρ) ὑγρῶν καὶ σ᾽ αὐτὸ κατοικεῖ (Ν) τὸ ὂν ἄνθρωπος.

Στρέφω (ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΤΡΕΦ-* παράγονται ὡσαύτως τὰ *στροφή, στρόφιγξ, στροφάλιγξ* καὶ ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΤΡΕΒ-* τὰ *στρεβλός, στρέβλη, στρόβος, στρόβιλος*· λαμβάνει Μ πρὸ τοῦ Β ἐν τοῖς *στρόμβος, στρομβέω*) = κάμνω τι νὰ στραφῇ περὶ τὸν ἄξονά του ἢ στρέφω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη στὴν *Ὀδύσσεια* (Δ 520): *«ἄψ δὲ θεοὶ οὖρον στρέψαν»* [ἀμέσως δὲ οἱ θεοὶ οὖριο ἄνεμο ξανάστειλαν]· στὴν *Ἰλιάδα* (Θ 168): *«ἵππους τε στρέψας»* [τ᾽ ἄλογα γύρισε].

Ἂς δοῦμε τώρα τὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως. Ἐδῶ ἡ κίνηση ἡ παλινδρομικὴ (Σ) ὀφείλεται στὴν τέχνη τοῦ τροχοῦ (Τ). Ὁ τροχὸς ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴ ῥοὴ (Ρ), τὴν κίνηση. Ἐδῶ ἡ ἐπινόηση στηρίχθηκε στὸν «ἄξονα». Ἄξων ἦταν ὁ κύλινδρος, ποὺ στὴ φύση βρίσκεται μὲ τὴ μορφὴ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων. Σημειώνω, ὅτι ὁ Ὅμηρος στὴν *Ὀδύσσεια* (Λ 531) μᾶς λέγει, ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων ποὺ ἐπεσκέφθηκε στὸν Ἅδη ὁ Ὀδυσσεὺς συνάντησε καὶ τὸν Θησέα καὶ τὸν *«Πειρίθοον»*, τὸν υἱὸ τοῦ Ἰξίονος (*Ἰλ.* Ξ 317). *Πείρινς* ἐλέγετο ὁ μεγάλος πλεκτὸς κάλαθος ποὺ προσδένετο ἐπὶ τῆς ἅμαξας. *Πείρω* σημαίνει διαπερῶ, διατρυπῶ, ὅπως «περνῶ στὴ σούβλα». Τὸ ὄνομα *«Πειρί-θοος»* πρέπει νὰ σημαίνει τὸν ἐπινοητὴ τῆς προσδέσεως μεγάλου πλεκτοῦ καλαθιοῦ (*πείρινς*) ἐπὶ ἅμαξας, ὥστε αὐτὴ νὰ ἀποκτήσει ταχύτητα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄξων (κορμὸς) τοῦ δένδρου μπορεῖ νὰ κατρακυλήσει χωρὶς καμμία ἄλλη συμβολὴ πλὴν τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους, ὅπως καὶ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο, γιὰ τὸ λόγον αὐτὸ καὶ τὸ σχετικὸ γράμμα «Ρ» στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως. Ἡ στροφὴ ὅμως εἶχε ἰδιαίτερη σημασία κατὰ τὴν ἄρωση (ὄργωμα) τῆς γῆς. Οἱ δυσκολίες τῆς στροφῆς βοῶν καὶ ἀρότρου πρέπει νὰ ἐρέθισαν τὴ σκέψη καὶ τὴν ὤθησαν σὲ ἐπινοήσεις· καὶ ἴσως ὁ *«γύης»*, τὸ ὑνὶ ἢ τὰ ὑνιά (τοῦ ἀρότρου μὲ περισσότερα ὑνιὰ) νὰ ἐσύρετο ἀπὸ ἅμαξα, τὴν ὁποία ἔσπρωχναν βώδια καὶ εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ στρέφει καὶ αὐτή, διὰ τοῦ ἐπιβαίνοντος, τοὺς τροχούς. Στὸ Μουσεῖο τοῦ Ἡρακλείου Κρήτης ὑπάρχει πήλινο ποὺ ἔχει σχῆμα τρίτροχης ἅμαξας, ἡ ὁποία ὠθεῖται ἀπὸ δύο ταύρους (βλέπε φωτογραφία). Στὸ πήλινο αὐτὸ ὁμοίωμα ἡ κεφαλὴ τοῦ τρίτου (μεσαίου) ταύρου εἶναι διακοσμητικὴ τοῦ ῥυμοῦ (τιμόνι), καὶ γιὰ τοῦτο στὴ δημοσιευομένη εἰκόνα εἶναι διαφορετικὴ τῶν δύο ἄλλων. Βεβαίως δὲν ὑπάρχει τὸ ἄροτρο, ἀλλὰ εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ ἦταν ἀνεξάρτητο στὸ πήλινο ὁμοίωμα, ὅπως, ἴσως, καὶ στὸ πραγματικό, καὶ νὰ ἔχει χα-

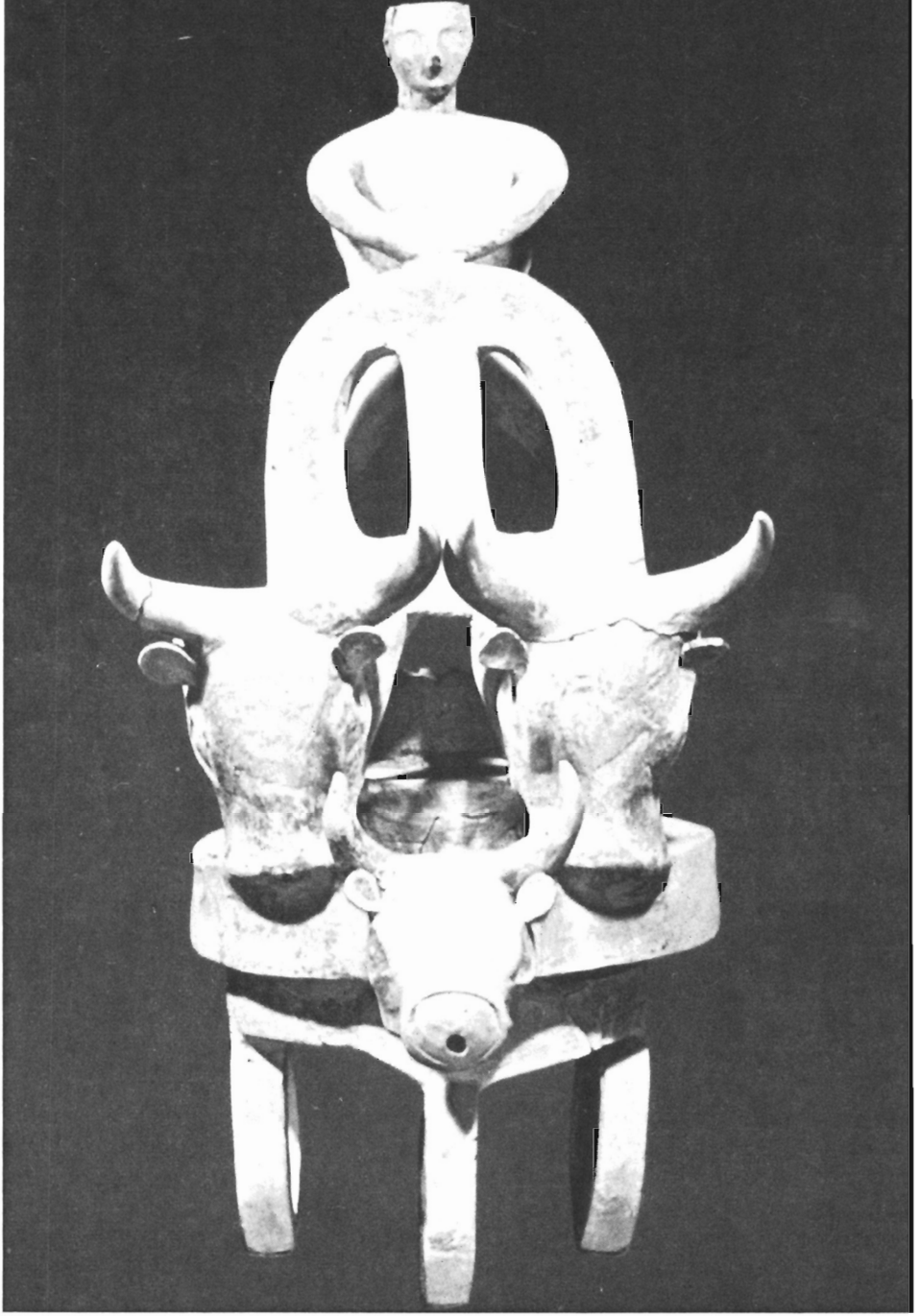

Τὸ περίφημο «ρυτὸ» τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου Κρήτης σὲ σχῆμα ἅρματος (;) ἢ ἀρότρου (;) ποὺ ἕλκουν βώδια. Ἡ μεσαία κεφαλὴ βοὸς φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ τὸ «ἀκρορρύμιο», δηλαδὴ τὴν αἰχμὴ τοῦ ρυμοῦ ποὺ προσδένεται στὸ ζυγὸ τοῦ ἅρματος ἢ τοῦ ἀρότρου.

θεῖ (ἴδε εἰκόνα). Ἡ λέξη πάντως καταλήγει στὴ δήλωση ὅτι οἱ τροχοὶ στὴν ἄρωση ἐπέτειναν (Ε) τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς (Φ) (*φυά).* Τὸ θέμα μας βέβαια δὲν εἶναι ἡ εἰκόνα, ἐκ τῆς ὁποίας τὰ ἐξαχθέντα συμπεράσματα, καὶ τὸ δικό μου, εἶναι αὐθαίρετα λίγο ὡς πολύ, ἀλλὰ ἡ λέξη *«στρέφω».* Καὶ ἐπ' αὐτῆς οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι εἶναι συνδεδεμένη μὲ τοὺς τροχούς.

Στεῦμαι (ἡ ῥίζα φαίνεται ὅτι εἶναι *ΣΤΥΛ-,* ἴδε ἐν λέξ. *στύω, στύλος·* ὥστε ἡ πρώτη σημασία της θὰ ἦταν ὑψοῦμαι, ἀνεγείρω ἢ ἀνορθώνω ἐμαυτόν, ἀγωνίζομαι, καταβάλλω προσπάθειες): στὸν Ὅμηρο μὲ τὶς ἀκόλουθες σημασίες (*Ἰλ.* Γ 83): *«στεῦται γάρ τί ἔπος ἐρέειν κορυθαίολος Ἕκτωρ»* [σταθῆτε παλληκαρίσια, ἄφοβα, γιατὶ ὁ Ἕκτωρ μὲ τὴν ἀνεμίζουσα περικεφαλαία κάποιο λόγο φωνάζει]· ἐπίσης (*Ἰλ.* Β 597) μὲ τὴ σημασία τοῦ «καυχῶμαι», ὑψώνω τὸν ἑαυτό μου προεξοφλῶν τὴ νίκη· ἐπίσης μὲ τὴ σημασία τοῦ σκοπεύω ἢ ἀπειλῶ (*Ἰλ.* Ι 241).

Μὲ αὐτὲς τὶς σημασίες ἡ ὀργάνωση τῆς λέξεως μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι στὸ ἀρκτικὸ γράμμα «Σ» κρύπτεται ὁ ἀνορθούμενος ὡς ὁ στύλος τοῦ τέκτονος (ἴδε λέξη *σταθμὸς*) ἄνθρωπος, ἡ δὲ ὄρθια στάση του τὸν κάνει ἐκ νέου ἱκανὸ νὰ ἐπανέλθει σὲ τέλε(ω)σιν (Τ) ἔργων, ἐξετάζων (Ε) (ἐπικ. ῥῆμα *ἐρέω* = ἐξετάζω περί τινος) τὸ ἑκάστοτε ἐμπόδιο (Υ) (*ὑφεσμὸς* = κώλυμα, ἐμπόδιο· *ὑφεσμούς, συμποδισμοὺς* καθ' Ἡσύχιον) θερμῶς ἐπιθυμῶν αὐτὸ (Μ) (ῥῆμα *μάω*).

Στυγέω: τὸ ποιητικὸ τοῦτο ῥῆμα προκύπτει κατ' ἐπέκτασιν ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΤΥΓ-* (ὅθεν καὶ τὰ *Στύξ, γός, στυγερός, στυγνὸς*) καὶ πιθανῶς ἀμέσως ἐκ τῆς ῥίζας αὐτῆς σχηματίζονται οἱ παρ' Ὁμήρῳ ἐν χρήσει χρόνοι (*ἔστυξα, στύξαιμι, ἔστυγον)* = μισῶ, βδελύσσομαι, ἀποστρέφομαι: *«τῷ κε τεῷ στύξαιμι μένος καὶ χεῖρας ἀάπτους» [Ὀδ.* Λ 502: ἔτσι καὶ (στὴν κατοικία τοῦ πατρός μου) ἂν κάποιον (ἅρπαζε) τὸ μῖσος μου τὸ ἄγριο στὰ στιβαρά μου χέρια (θὰ τὸν σκότωνα)]· καὶ στὴν *Ἰλιάδα* (Ρ 694): *«Ἀντίλοχος δὲ κατέστυγε μῦθον ἀκούσας»* [ὁ Ἀντίλοχος ἔφριξε ἀκούγοντας τὴν ἀφήγησή του (Μενελάου)].

Στὸ λῆμμα «Β» καὶ στὴ λέξη *«βία»* (βλ. «Δαυλόν», τεῦχος 74) μίλησα καὶ περὶ τῆς Στυγός, τῆς ὁποίας τέκνα ὑπῆρξαν *«Ζῆλος, Νίκη, Κράτος καὶ Βία».* Γιὰ τὴ Στύγα ἡ *Θεογονία* (στίχοι 383-403) μᾶς λέγει ὅτι στὴν πρόσκληση τοῦ Διὸς πρὸς τοὺς βασιλεῖς (Οὐρανίωνας) νὰ λάβουν θέση στὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν ἐξουσιαστῶν Τιτάνων, ἔσπευσε πρώτη ἡ κόρη αὐτὴ τοῦ Ὠκεανοῦ νὰ ταχθῆ παρὰ τὸ πλευρὸ τοῦ Διὸς καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου *«Ζεῦς τίμησε, περισσὰ δὲ δῶρα ἔδωκεν. Αὐτὴν μὲν γὰρ ἔθηκε θεῶν μέγαν ἔμμεναι ὅρκον, παῖδας δ' ἤματα πάντα ἕο μεταναιέτας εἶναι».* Τὸ πλέον ὅμως ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζουν οἱ στίχοι αὐτοὶ εἶναι ὅτι ὁ ὅρκος θὰ ἐδίδετο πλέον στὸ ὄνομα τῆς Στυγός, τὰ δὲ παιδιά της *«ἤματα πάντα ἕο μεταναίετας εἶναι»* [σ' ὅλους τοὺς καιροὺς ποὺ ἀκολουθοῦν, σὲ κάθε περίοδο ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητας, σ' ὅλες τὶς διοικήσεις τῶν λαῶν ποὺ ἔπονται αὐτῆς, νὰ παραμένουν ὡς ἔννοιες, ποὺ τὰ ὀνόματα τῶν παιδιῶν τῆς Στυγὸς ἐκφράζουν, ἀρρήκτως συνδεδεμένες μὲ τὸν ὅρκο, τὸν ὁποῖο αὐτὴ ἡ Στὺξ προσωποποιεῖ]. Τί ἦταν ὅμως ὁ ὅρκος, ὥστε ἡ παραμονὴ σ' αὐτὸν τῶν Ζήλου, Νίκης, Κράτους, Βίας νὰ τεθεῖ ὡς ἀξίωση ὑπὸ τοῦ Διὸς σ' αὐτούς; Ὁ Ἡσίοδος στὸ *Ἔργα καὶ Ἡμέραι* (στίχ. 119-223) μᾶς λέγει ὅτι ὁ ὅρκος εἶναι ἕνα τεράστιο ἐμπόδιο στὴν ἄδικη κρίση καὶ καλεῖ τοὺς βασιλεῖς νὰ στοχασθοῦν πάνω στὸ τί ἀκρι-

βῶς σημαίνει αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη: *«Ζηνὸς φραδμοσύνην Ὀλυμπίου»* (στίχ. 245): «Πολλὲς φορὲς — λέγει — ὁλόκληρη πόλη καταστρέφεται ἐξ αἰτίας καὶ μόνον ἑνὸς ἀνθρώπου *"ὅς τις ἀλιτραίνῃ καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται"* [φαῦλα καὶ ἀλαζονικὰ πράγματα μηχανεύεται]». Ἡ διαπίστωση ποὺ προκύπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἀποκαλυπτική. Ὁ *Ζῆλος* παραμένοντας στὸ πλευρὸ τοῦ Διὸς παύει νὰ εἶναι φθόνος, δυσαρέσκεια γιὰ ξένη ἐπιτυχία, ζηλοτυπία καὶ γίνεται ἄμιλλα, ἀγὼν πρὸς ὑπερτέρησιν διὰ πράξεων καλῶν ἢ ἀγαθῶν. Ἡ *Νίκη* παύει νὰ εἶναι ἡ ὑπερίσχυση ὑπὸ τὴ μορφὴ τῆς ἔριδος, δηλαδὴ *νείκη* ἢ *νεῖκος,* γνωστὴ ὡς φιλονεικία, λοιδωρία, ὕβρις, ὀνειδισμός, ἀλλὰ ὁ κότινος, τὸ βραβεῖο στὸν ἐπιτυγχάνοντα σὲ ἔργα ποὺ στηρίζουν τὴν Αἰδὼ καὶ τὴ Νέμεση, ὡς τὰ πρέποντα βάθρα τῶν λαῶν. *Κράτος* παύει νὰ εἶναι ὁ δόλιος, ὁ πανοῦργος, ὁ παγιδεύων τὸ λαὸ μὲ τὸ δέλεαρ, τὸ δόλωμα ἀπὸ θέσιν ἰσχύος. Ὁ ὅρκος καὶ ἡ παραμονή του στὰ θέσφατα τοῦ Διὸς τὸν μεταβάλλει σὲ κράτιστο, δηλαδὴ ἄριστο, ἄξιο, δίκαιο. Τέλος ἡ *Βίη* παύει νὰ εἶναι ἡ βίαιη προσβολὴ θεσμῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ γίνεται *Βιοτή,* ζωὴ καὶ μέσο ζωῆς, ὥστε ὅλοι νὰ σέβονται τὴ ζωὴ καὶ περιουσία τοῦ ἄλλου.

Σὺν: πρόθεση· ἀττ. *ξύν*· βοιωτικὸς τύπος *«σούν»*· στοὺς Ἴωνες πεζολόγους πιθανῶς οὐδαμοῦ, παρὰ δὲ τοῖς Αἰολ. καὶ Δωρ. σπανιώτατα· στὸν Ὅμηρο δὲν εἶναι σπάνιος ὁ τύπος *«ξὺν»* ὅπως στὴ λέξη *«ξύμπαντα» (Ὀδύσ.* Η 214). Ἡ πρόθεση *«σὺν»* στὸν Ὅμηρο δὲν συντίθεται μὲ τὴ λέξη ποὺ ἀκολουθεῖ. Ριζικὴ δὲ σημασία της τὸ ὁμοῦ, π.χ. *«σὺν Μενελάῳ»* [*Ἰλ.* Γ 206: συνοδείᾳ τοῦ Μενελάου]· ἢ *«σὺν θεῷ» [Ἰλ.* Ι 49: μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεοῦ]· ἢ *«σὺν μεγάλῃ ἀρετῇ»* [*Ὀδ.* Ω 193: προικισμένος μὲ ἀρετή]· ἢ *«σὺν νηυσὶ» [Ἰλ.* Λ 389: μὲ τὰ δικά του πλοῖα]· ἢ *«θύελλαι σὺν βορέῃ»* [*Ἰλ.* Ο 26: θύελλες καὶ βοριάδες μαζί].

Ἀναλύω τώρα τὴ λέξη *«σύν».* Ἡ πρόθεση ἑρμηνευόμενη ὡς «ὁμοῦ» ἐκφράζει ἕνα ζεῦγος δυνάμεων. Ἡ πρώτη δύναμη εἶναι ἡ εὑρισκόμενη σὲ κάποια κατάσταση (δρῶσα, ἠρεμοῦσα, πάσχουσα), πρὸς τὴν ὁποία ἔρχεται νὰ ἑνωθεῖ κάποια ἄλλη δύναμη ἐπιδιώκουσα τὴν ἀρωγὴ τῆς πρώτης. Αὐτὴ ἡ σύζευξη τῶν δύο δυνάμεων προκαλεῖ ἀποτέλεσμα ὁπωσδήποτε θετικό, ἀλλὰ ἐμφανίζεται, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως στὴν ὁποία εὑρίσκετο ἡ πρώτη, ὡς αὐξάνουσα ἢ μειώνουσα τὴν ἀρχικὴ θέση της. Ἡ κίνηση αὐτὴ τῆς πρώτης δυνάμεως, θετική, κατὰ αὔξησιν ἢ μείωσιν, μᾶς ἐπιτρέπει τὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως *«σὺν»* μὲ ἀρκτικὸ γράμμα τὸ σύμβολο τῆς παλινδρομούσης κινήσεως «Σ». Ἐν συνεχείᾳ ἡ θετικὴ ῥοπὴ τοῦ *«σὺν»* ἐκφράζεται κατὰ ἀφηρημένο τρόπο ὡς *ὑπάτη* (Υ) καὶ *νεάτη* (Ν) (ὑπάτη καὶ νεάτη): *«ὁτὲ μὲν νεάτης ἐπὶ τέρματα βαίνων ἄλλοτε δ' αὖθ' ὑπάτην, ποτὲ Δώριον εἰς διάκοσμον πάντα πόλον κιρνάς, κρίνεις βιοθρέμμονα φῦλα»*· αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα ἐκ τῶν ὕμνων τοῦ Ὀρφέως στὸν Ἀπόλλωνα (*Ὀρφέως Ὕμνοι* 34) μᾶς δίνει τὴν ἔννοια τῆς ἁρμονίας, διὰ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ κρίνονται *«βιοθρέμμονα φῦλα»* [οἱ ἐν ζωῇ εὑρισκόμενοι λαοί]. Ἡ δὲ ἁρμονικὴ σχέση περιέχει τὴν κάθε δυνατὴ ἀναλογία ἐκ τῶν βασικῶν οὐσιῶν τοῦ ταὐτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου, ποὺ θετικῶς *«ἐπὶ τέρματα βαῖνον»* μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν τεράστια συμβολὴ τοῦ *«σὺν»* στὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι, ἐὰν ὁ *διάκοσμος* (ἡ τάξη καὶ ὁ ρυθμὸς) βρίσκεται στὰ χέρια ἑνὸς *Φοίβου* (φωτισμένου), ὅπως ὁ Ἀπόλλων, καὶ αὐτὸς στρέφει τοὺς ἄξονες καὶ ρυθμίζει τὰ ἑκάστοτε «τέρματα» τῆς ζωῆς τῶν λαῶν. [Ἐκ τοῦ λήμματος «Σ» δὲν θὰ ἑρμηνεύσω τὶς ἐν συνθέσει λέξεις, οἱ ὁποῖες καὶ θὰ ἀναλυθοῦν στὰ οἰκεῖα

λήμματα, π.χ. *συν-ἀγείρω* στὸ *«ἀγείρω»* κ.ο.κ.έ. Καὶ συνεχίζω μὲ τὶς ὑπόλοιπες λέξεις].

Σφάζω (ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΦΑΓ-*) = σφάζω, ὅπως καὶ νῦν, διὰ τῆς ἀποκοπῆς τοῦ λαιμοῦ. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη: *«μῆλ' ἀδινὰ σφάζουσι καὶ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς»* [*Ὀδ.* Α 92: πρόβατα ὁμαδικῶς σφάζουν καὶ τὰ στριφτόποδα ἑλικοκέρατα βώδια].

Ὁ σφαδασμός, οἱ σπασμοὶ τῶν σφαζομένων ζώων μᾶς δίνουν καὶ ἐδῶ τὴν κίνηση «Σ». Ὁ σφαδασμὸς αὐτὸς εἶναι φυσικὸς (Φ), διότι ἀφαιρεῖται (Α) ἡ ζωὴ (Ζ) αὐτῶν.

Σφαῖρα = τὸ ἔχον σχῆμα σφαίρας ὄργανο πρὸς παιδιάν: *«σφαίρῃ παίζειν» (Ὀδ.* Ζ 100)· *«σφαῖρα ῥίπτειν» (Ὀδ.* Ζ 115). Καὶ στὶς δύο ἀναφορὲς ὁ Ὅμηρος μιλᾶ γιὰ τὸ γνωστὸ «τόπι». Τὸ «τόπι» εἶναι τὸ γνωστὸ παιχνίδι, ποὺ παίζεται ἀπ' τὰ παιδιά, καὶ χαρακτηριστικὸ γνώρισμά του εἶναι τὸ πέταγμα τῆς σφαίρας ἀπ' τὸ ἕνα παιδὶ στὸ ἄλλο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο προκαλεῖ τὴ χαρά, τὸ γέλιο τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱδρῶτα στὸ σῶμα τους.

Καὶ ἡ λέξη ὅμοια πράγματα μᾶς ἀποκαλύπτει. Τὴν κίνηση τῆς σφαίρας (παλινδρομικὴ) τὴ δίνει καὶ πάλι τὸ γράμμα «Σ». Τὸ φαιδρὸ καὶ λαμπρὸ ποὺ προκαλεῖται μᾶς τὸ δίνει τὸ γράμμα (Φ) (ῥῆμα *φαίω*: *«φαιδρὸς κύκλος»* ἀποκαλεῖτο ἡ σελήνη: Τζέτζης τ. 1, σελ. 13, στίχ. 376)· καὶ τέλος *«κατὰ δ' ἱδρὼς ἔρρεεν ἐκ μελέων»*, μᾶς λέει (*Ὀδύσ.* Λ 599), ὅταν μᾶς μιλᾶ περὶ τοῦ Σισύφου. Καὶ στὸ παιχνίδι αὐτὸ μὲ τὸ τόπι πολὺς (Α = ἄγαν) ἱδρὼς (Ι) ῥέει (Ρ).

Σφάλλω (ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΦΑΛ-*) = κάμνω τινὰ νὰ πέσῃ, καταρρίπτω, ἀνατρέπω, κυρίως παρεμβάλλω τὸν πόδα μου, ἀνατρέπω κατὰ τὴν πάλην: *«οὔτ' Ὀδυσσεὺς δύνατο σφῆλαι, οὔδει τε πελάσαι» [Ἰλ.* Ψ 719: οὔτε ὁ Ὀδυσσεὺς ἠδύνατο νὰ τὸν ἀνατρέψει οὔτε νὰ τὸν ῥίψει κάτω].

Καὶ στὴ λέξη αὐτὴ ἡ εἰκόνα τῶν δύο παλαιστῶν ποὺ συγκρούονται καὶ ὁ ἕνας ὠθεῖ τὸν ἄλλο μέχρι νὰ ἀντιληφθεῖ ὁ καθένας τὸ ἀσθενὲς σημεῖο τοῦ ἄλλου μᾶς δίνει ὡς ἀρκτικὸ γράμμα τὸ σύμβολο τῆς παλινδρομικῆς κινήσεως «Σ» *(σημεῖον)* καὶ ἀμέσως τὸ ἑπόμενο γράμμα «Φ», ποὺ ἐν προκειμένῳ ἐκφράζει τὶς φυσικὲς ἰδιότητες, φυσικὴ δύναμη, σύσταση ἢ κατάσταση, στὴν ὁποία προστίθεται (Α) ἡ λιπαρότητα ἢ λάμψη, ὀφειλόμενη στὴ συνήθεια τὴν ὁποία εἶχαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα νὰ ἀλείφουν τὰ σώματά των οἱ παλαιστὲς πρὸ τῆς πάλης (Λ). Ἡ λέξη βεβαίως ἀπέκτησε καὶ μεταφορικὴ σημασία καὶ ἡ εἰκόνα περιέκλειε καὶ τὴν διὰ τοῦ λόγου (Λ), τῆς λογικῆς, ἀνατροπὴ τοῦ ἀντιπάλου κατὰ τὰ συμπόσια. Εἶναι δὲ γνωστὸ ὅτι ἡ συνήθεια αὐτὴ νὰ ἀλείφουν τὰ σώματά των μὲ ἐλαιώδεις οὐσίες ἐπικρατοῦσε καὶ κατὰ τὰ συμπόσια.

Σφίγξ: ἐπειδὴ πολλὰ γράφτηκαν περὶ τῆς Σφιγγός, οἱ δὲ τραγικοὶ τὴν παριστάνουν ὡς προτείνουσαν αἴνιγμα στοὺς Θηβαίους καὶ φονεύουσαν πάντας τοὺς μὴ δυναμένους νὰ λύσουν αὐτό, τὴ λύση δὲ μόνο ὁ Οἰδίπους βρῆκε καὶ τότε αὐτὴ αὐτοκτόνησε, καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη θεωροῦν πολλοὶ ὅτι ὁ «μῦθος» αὐτὸς ἦλθε ἐξ Αἰγύπτου κ.ἄ., θὰ παραθέσω τὶς πληροφορίες ποὺ μᾶς παρέδωσε ἡ *«Θεογονία»* καὶ ἡ

Ἡ χίμαιρα τῶν παραμυθάδων, ἀρχαίων καὶ νεωτέρων. Ὁ κοινότατος χείμαρρος τῶν ἑλληνικῶν βουνῶν μὲ τὴ βοὴ του ποὺ θυμίζει βρυχηθμὸ λέοντος, μὲ τὰ «ἅλματά» του ἐπὶ τῶν ἐμποδίων ποὺ συναντᾶ ποὺ θυμίζουν σκιρτήματα κατσικιῶν καὶ μὲ τὴν ἑλικοειδῆ κίνησή του ποὺ θυμίζει τὴν πορεία τοῦ φιδιοῦ ἔγινε στὴ φαντασία τῶν παραμυθολογούντων τὸ ἀποτρόπαιο τέρας μὲ κεφαλὴ λέοντος, μέση αἴγας καὶ οὐρὰ φιδιοῦ...

«Ἀσπὶς Ἡρακλέους». Στὴ *«Θεογονία»* (στίχ. 326) γίνεται λόγος γιὰ τὴν *«Φῖκα»*, τὴν ὁποία γέννησε ἡ *Χίμαιρα*. Αὐτὴ ἡ *Φῖκα* ἔφερε καταστροφὲς στοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς τοῦ Κάδμου: *«Ἥ δ' ἄρα Φῖκ' ὀλοὴ τέκε Καδμείοισιν ὄλεθρον»*. Θὰ σταθῶ πρὸς στιγμὴν ἐδῶ καὶ θὰ δώσω ἐξηγήσεις στὰ ὀνόματα *«Χίμαιρα»* καὶ *«Φῖκα»*. Ἡ *«χίμαιρα»*, τὴν ὁποία θὰ ἀναπτύξω στὸ λῆμμα «Χ», οὐδὲν ἄλλο ἦταν παρὰ ὁ *χειμαρρόος*, ὁ ὁποῖος κατήρχετο ἐκ τῶν δειράδων ὀφιοειδῶς (σὲ ρυάκια), ἑνοῦτο πιὸ κάτω καὶ ἀποκτοῦσε ὁρμή, δι' αὐτῆς ἀναπηδοῦσε τὰ ἐμπόδια ὡς αἶγα (γίδα), γιὰ νὰ φθάσει στοὺς πρόποδες τῶν ὀρέων μὲ βρυχηθμὸ λέοντος καὶ νὰ ὁρμήσει στὴν ἄρουρα, παρασύροντας τὸ βιός καὶ φονεύοντας ζῶα καὶ ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ ἐκτρώματος μὲ οὐρὰ φιδιοῦ, μεσοκόρμι γίδας καὶ κεφαλὴ λέοντος. Στὸ Ἡσιόδειο ἔργο *«Ἀσπὶς Ἡρακλέους»* στίχ. 33 ὁ Ζεὺς ἐπισκέπτεται τὸ Φίκιον ὄρος, γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ ὁ ἴδιος τὶς καταστροφὲς ποὺ προκάλεσε ἡ «Φῖκα»: *«Ἔνθα καθεζόμενος φρεσὶ μήδετο θέσκελα ἔργα»* [ἐκεῖ σταθμεύοντας σχεδίαζε θαυμάσια ἔργα].

Ἀναλύω τώρα τὴ λέξη *«Σφίγξ»* ἢ *«Σφίγγα» (Φῖκα)*. Ἡ ὀφιοειδὴς κίνηση τοῦ χειμάρρου, τοῦ κατερχομένου ἐκ τῶν δειράδων, θεώμενη ἀπὸ ἀπόσταση φαίνεται

ὡς ἄλλοτε στρέφουσα πρὸς τὴ μία πλευρὰ καὶ ἄλλοτε πρὸς τὴν ἀντίθετη. Αὐτὴ ἡ κίνηση, ἡ ὀφιοειδής, μοιάζει πρὸς τὴν παλινδρομοῦσα, καὶ ἔλαβε στὴ λέξη καὶ τὸ σύμβολό της (Σ). Αὐτὴ ὅμως ἡ φυσικὴ πορεία τοῦ ὑγροῦ στοιχείου πολλὲς φθορὲς (Φ) δύναται νὰ ἐπιφέρει, ἐὰν ἡ ὁρμή του εἶναι ἀκάθεκτη (Ι) (ῥῆμα *ἰθύω: Ἰλ.* Λ 552: *«λέων... ἰθύει»,* δηλ. ὁρμᾶ κατευθεῖαν ἐμπρός). Ὑπενθυμίζω ὅτι καὶ ὁ *χειμαρρόος* παρομοιάζετο ὡς ἔχων κεφαλὴν λέοντος. Προκαλεῖ γόους (Γ), κλαυθμοὺς καὶ θρήνους ἐκ τοῦ φόβου ποὺ ὁ πάταγος τοῦ χειμάρρου προκαλεῖ (Κ) (ῥῆμα *κτυπέω: Ἰλ.* Ν 138-140: *«κτυπέει δὲ θ' ὑπ' αὐτοῦ* (χειμαρρόου) *ὕλη»,* δηλαδὴ μέγας πάταγος προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ χειμάρρου, ὅταν σπάει ἢ ξερριζώνει τὰ δένδρα τοῦ δρυμοῦ). Ἀναλύω τὸ Ξ εἰς Κ+Σ. Τόσον ἡ λέξη ***ΣΦΙΓ(Ξ)ΚΣ*** ὅσο καὶ ἡ λέξη *«ΦΙΚΑ»* τὴν αὐτὴν εἰκόνα περικλείουν. Ἡ ἀρχικὴ κίνηση δὲν ἐνδιαφέρει. Οἱ χείμαρροι τοῦ ὄρους προκαλοῦν μεγάλες φθορὲς στὴν περιοχὴ (Φ) μόνο διὰ τῆς ὁρμῆς των (Ι) (*ἰθύω*) *«κατ' ὄρεσφι ῥέοντες»* (Κ) (ῥῆμα *καταρρέω, κτυπέω: Ἰλ.* Δ 452: *«Ὡς δ' ὅτε χείμαρροι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες ἐς μισγάγκειαν* (στὴ συμβολὴ δύο χαραδρῶν) *ξυμβάλλετον ὄβριμον* (ἐκ βροχῶν προερχόμενον) *ὕδωρ... δοῦπον ἐν οὔρεσιν»* κ.λπ. Καὶ στὶς δύο ἑπομένως λέξεις, οἱ ὁποῖες ἐκφράζουν τὸ ἴδιο πρᾶγμα, οὐδὲν ἄλλο θηρίο ἐκτρωματικὸ κρύπτεται πλὴν τοῦ χειμάρρου. Καὶ μόνο ἐκ τῆς κεφαλῆς παραμυθολογούντων θὰ ἠδύνατο νὰ πετάξει ἡ ἐκτρωματικὴ ἑρμηνεία μὲ τὰ πτερὰ ἐπὶ σώματος λέοντος καὶ τὸ πρόσωπο γυναικὸς. (Βλ. εἰκόνα, ποὺ «καθρεπτίζει» τὴν παράνοια τῶν παραμυθολογούντων ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως σήμερα...).

Σχίζω (ἐκ τῆς ῥίζας *ΣΚΙΔ-* ἢ *ΣΧΙΖ-*) = διαχωρίζω, διατέμνω· καὶ *«σχίζα»* = τεμάχιο σχισμένου ξύλου: *«σχίζῃ δρυὸς»* (*Ὀδ.* Ξ 425)· ἢ *«σχίζῃσιν ἀφύλλοισιν κατέκαιον»* (*Ἰλ.* Β 425).

Ἡ λέξη μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα τοῦ ξυλοκόπου, ποὺ μὲ ἕναν πέλεκυ μετατρέπει τὰ μικρὰ τεμάχια τοῦ κορμοῦ σὲ «σκίζες». Αὐτὴ τὴν κίνηση τοῦ «ἀπάνω-κάτω» ὡς παλινδρομικὴν ἔχει τὸ σύμβολο «Σ». Τὸ γράμμα «Χ», τὸ ὁποῖο ἀκολουθεῖ, μᾶς δίνει τὴ σχάση, διάνοιξη, τομὴ (*χάσκω-χάσμα-χάος).* Τὸ γράμμα «Ι» μᾶς ὑποδεικνύει ὅτι ἡ σχάση ἐπέρχεται, ὅταν τὸ ξύλο κόπτεται ὡς νὰ ἦταν ἱστάμενο («σόκορα») καὶ μεθ' ὁρμῆς ὁ πέλεκυς καταφερόμενος (Ζ) (*ζαχρηής: «μένος Βορεάο καὶ ἄλλων ζαχρηῶν ἀνέμων»: Ἰλ.* Ε 525), ἀλλιῶς ὁ πέλεκυς θὰ παραμείνει ἐντὸς τοῦ ξύλου. Ὅσοι ἔχουν κάνει τὴν ἐργασία αὐτὴ γνωρίζουν καὶ τὶς ἐξηγήσεις ποὺ δίνονται ἐδῶ.

Σχέτλιος = καρτερικός, ἄθλιος, δυστυχής, ἐλεεινός, μὴ ἀπέχων τῆς βίας, σκληρός, ἀνένδοτος, ἀπάνθρωπος, ὁ πράττων ἀποτρόπαια ἔργα: *«σχέτλιός ἐσσι, γεραιέ· σύ μεν πόνον οὔποτε λήγεις» [Ἰλ.* Κ 164: καρτερικὸς εἶσαι, γέροντα, καὶ ἡ κούρασή σου ποτὲ δὲν τελειώνει]· ἢ *«σχέτλιος οὐδὲ μετατρέπεται φιλότητος ἑταίρων»* [*Ἰλ.* Ι 630: ὁ σκληρὸς ποτὲ δὲν ἀλλάζει χάριν τῆς φιλίας τῶν συντρόφων του]· ἢ *«σχέτλια ἔργα ὁρόωντες ἀμηχανίη δ' ἔχε θυμὸν» [Ὀδ.* Ι 295: ἀποτρόπαια ἔργα βλέποντας, τὴ ψυχή μας κατελάμβανε ἀμηχανία] κ.λπ.

Κοινὸ γνώρισμα τοῦ *«σχετλίου»* ἡ ἀνικανότης σταθμίσεως (Σ), ἐκ διαφόρων αἰτίων, τῆς συμπεριφορᾶς του ἔναντι τῶν ἄλλων ἀλλὰ καὶ ἔναντι τοῦ ἑαυτοῦ του. Αὐτὴ ἡ ἀνικανότης του νὰ σταθμίζει τὰ συμβαίνοντα ἔχει ὡς συνέπεια τὴν διάσταση (Χ) (*χάσμα*) μεταξὺ τοῦ «εἶναι» (Ε) (τοῦ ἔρματος ποὺ ὁ ἴδιος φέρει ἢ τοῦ

ἐπιτάσσουν) καὶ τοποθετεῖν (Τ) (*τίθημι*) τὰ πράγματα ἐκ λογικῆς (Λ) περιορισμένης (Ι) (*ἴσχω*). Αὐτὸς εἶναι κατὰ τὴ λέξη ὁ ὁρισμὸς τοῦ *«σχετλίου»*.

Σῶμα: παρ' Ὁμήρῳ τὸ νεκρὸ σῶμα· στὸν Ἡσίοδο τὸ ζῶν σῶμα: *Ἰλ.* Χ 342: *«σῶμα δὲ οἴκαδε ἐμὸν δόμεναι πόλιν, ὄφρα πυρός με»* [τὸ σῶμα δὲ στοὺς δικούς μου ἐπίστρεψε, γιὰ νὰ τὸ κάψουν στὴν πυρά]. *Ἔργα Ἡμ.* στίχ. 540: *«μήδ' ὀρθαὶ* (τρίχες) *φρίσσωσιν ἀειρόμεναι κατὰ σῶμα»* [μήτε νὰ ἀνορθώνονται οἱ τρίχες σου σὲ ἀνατριχιάσματα σ' ὅλο σου τὸ σῶμα].

Ἡ λέξη *σῶμα* ἐκφράζει τὴ μορφή, δηλαδὴ τὸ σχῆμα, ποὺ περικλείει ἐν προκειμένῳ τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι δὲ λογικῶς ἑπόμενο τὸ σῶμα νὰ εἶναι καὶ *σῆμα* τοῦ ὄντος πρὸς ὃ ἀναφερόμεθα. Στὴ λέξη *«σῆμα»*, δωρ. *«σᾶμα»*, ἔλεγα ὅτι τὸ σύμβολο «Σ» τῆς παλινδρομούσης κινήσεως μὰς συγκεντρώνει τὴν προσοχὴ στὸ κινούμενο. Θὰ ἐπαναλάβω καὶ ἐδῶ ὅτι τὸ ἀρκτικὸ «Σ», ὡς τὸ σκήνωμα τῆς ὀντότητάς μας, διὰ τῶν κινήσεών του μετατρέπεται καὶ σὲ σημεῖο ἀναφορᾶς τοῦ νεκροῦ ἢ ζῶντος ἀνθρώπου. Τὸ Ω (ὠμέγα= Ο+Ο) ἐδῶ ἔχει τὴ σημασία τῆς πηγῆς προελεύσεως τῆς ὀντότητάς μας (Ο), ἡ ὁποία ὅμως συνδέεται μὲ τὴ μέγιστη ὀντότητα, ποὺ εἶναι τὸ σύμπαν (ΟΟ) ἀρρήκτως ὡς μαρτυρία (Μ) αἰωνιότητας (ἀεί). Ἔτσι ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως ἐκ τοῦ *σάος, σῶς* (καθ' Ἡσύχιον *«σόοι·) σωτήριοι, ὑγιεῖς, ὁλόκληροι, σωζόμενοι»* δὲν εἶναι ἡ ὀρθή.

[Στὸ ἑπόμενο τεῦχος: 1) Μιὰ πρώτη ἀναφορὰ στοὺς «κανόνες» κατασκευῆς τῆς ἑλληνικῆς λέξεως στὰ πανάρχαια «Μουσεῖα Λόγων». 2) Τὸ καταπληκτικὸ φάσμα σημασιῶν τοῦ γράμματος Γ].

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ

Ὀργουελλικὸ

Μετὰ τὸν ἀκρωτηριασμὸ τῆς Γλώσσας
ἄνετη ἡ ἐφαρμογὴ
τοῦ «προοδευτικοῦ» νεολογισμοῦ
*— ἄλλως καὶ **«Νιουσπὴκ»** καλουμένου*
στὴ χώρα τοῦ Νὰ 'ουμεστάν.

Ἡ ἐπίδραση τῆς ἀκτινοβολίας
τῶν πλαστικῶν σημαιῶν,
οἱ ἐκ-πομπὲς
τῶν μέσων μαζικῆς ἐπιβλακώσεως (Μ.Μ.Ε.)
καὶ ὁ περιορισμὸς τοῦ λεξιλογίου
...ἀπελευθέρωσαν τοὺς Ναι-ὦχ-έλληνες*
καὶ τοὺς ὡρίμασαν, ν' ἀντιλαμβάνονται
τὰ ὑψηλὰ νοήματα
*τοῦ **«Μεγάλου Ἀδελφοῦ»**.*

Ἡ συχνὴ χρήση
*τοῦ μορίου **μὴ***
ἀποτελεσματικὴ στὸν περιορισμὸ
τῶν ἀχρήστων λέξεων.
*Παράδειγμα: **«πόλεμος-μὴ πόλεμος»***
*κατὰ τὸ Ὀργουελλικὸ **«καλὸς-μὴ καλός»**.*